

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Licht op ethiek en
consequentie

Torens van Oneindig
Denken

Wees goed voor de
niet-goede

Vrije wil, dementie
en euthanasie

Zien zonder ogen,
ruiken zonder neus

Symbolen uit het
oude Egypte

Illustratie omslag:

Alle mensen zijn fundamenteel met elkaar verbonden. Daarom is ieder een knooppunt in het levensweb. Elke innerlijke stap vooruit die iemand maakt, ongeacht het punt waar hij nu staat, is een stap vooruit voor de hele mensheid.

Licht op ... De gevolgen van het meten met twee maten

p. 170

Nemen we onze ethische verplichtingen op ons of kopen we ze af?

Herman C. Vermeulen

Torens van Oneindig Denken

p. 173

In dit artikel wordt een fascinerend symbool uit de esoterische literatuur beschreven: de Toren van Oneindig Denken. De ideeën erin stammen uit het Mahāyāna-Buddhisme en spreken direct onze diepste kern aan.

Nicholas C. Weeks

Wees goed voor de niet-goede

p. 178

De wijzen in alle beschavingen en onder alle religies hebben ons altijd voorgehouden dat we voor iedereen goed moeten zijn. Is dit naïef en onpraktisch of pakken we zo juist de kern van het probleem aan?

Barend Voorham

De vrije wil, dementie en euthanasie

p. 182

Is euthanasie een optie om dementie te vermijden?

Barend Voorham

Terug naar de bron van wetenschap, filosofie en religie

Theo-Sophia: de integrale wijsheid

p. 186

Tijdens de ITC-conferentie Theo-Sophia the Integral Wisdom – Returning to the Source of Science, Philosophy and Religion – in Wheaton (VS), afgelopen juli, presenteerde Herman C. Vermeulen een inleiding bij het studie-onderdeel wetenschap. Wat kan de Theosofia bijdragen aan de wetenschap, opdat die ook de wijsheid van universele kennis gaat herkennen?

Herman C. Vermeulen

Toren (teocalli) van de maan in Teotihuacan, Mexico.

Theosofie in de Natuur Zien zonder ogen, ruiken zonder neus: waarneming in het plantenrijk

p. 190

Wetenschappers beginnen te ontdekken dat planten vermogens hebben waarvan tot nu toe het bestaan niet voor mogelijk gehouden werd. Meer dan een verzameling automatisch reagerende cellen, blijken planten individuen te zijn, bewuste wezens die in staat zijn om op basis van een altijd veranderende omgeving gerichte keuzes te maken.

Bouke van den Noort

Boekbespreking van *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*

p. 194

Het oude Egypte liet de latere mensheid een wonderbaarlijke erfenis na. Terecht gaat de auteur van het boek *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*, Corina Zuiderduin, ervan uit dat achter deze erfenis een diepere wijsheid schuilgaat.

Henk Bezemer

Uw Vragen

200

- » Reïncarnatie en leren
- » Beschaving in de Gobi-woestijn

Licht op ...

De gevolgen van het meten met twee maten

De gebeurtenissen in de wereld doen ons in verbazing afvragen, hoe het mogelijk is dat landen die zich beschaafd achten, zich zo kunnen gedragen. Als jongelui zich in het buitenland extreem gedragen, kunnen we nog zeggen dat het deze jongeren aan een zekere kennis en wijsheid ontbreekt omdat ze die nog niet tot ontwikkeling hebben gebracht. Maar dat geldt niet voor alle landen en culturen die al eeuwen hebben gewerkt aan het ontwikkelen van ethiek en moraal. Europa werkt daar al aan sinds de Italiaanse renaissance in de 14e eeuw. Bij sommige andere culturen is die periode zelfs nog langer.

Het doel van onze grondwet

Als we kijken naar de nationale en internationale besluiten die vele landen nemen, en waarom ze die nemen, dan roept dat verbazing op. Want heel vaak wordt er met twee maten gemeten. Om duidelijk te maken wat ik bedoel, kijken we even naar ons eigen land. In Nederland hebben we onze grondwet. Artikel 1 ervan luidt:

“Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, () is niet toegestaan.”*

We zijn tot de conclusie gekomen dat wij dankzij deze regels een eerlijke en rechtvaardige samenleving kunnen garanderen. We hebben na veel nadenken en vele overwegingen, gebaseerd op eeuwenlange ervaring en inzichten, besloten dat dit de wet moet zijn voor iedereen in ons land. Als dit de innerlijke, ethische en morele waarden zijn die we hebben aangenomen omdat we ze als de meest juiste hebben ervaren, is het dan niet logisch dat we deze ook handhaven als we buiten ons eigen grensgebied handelen, in situaties in het buitenland waar we om een of andere reden actief optreden?

Denk aan de situatie waarin ex-Nederlanders (als je bij vreemde mogendheden in krijgsdienst bent of bent geweest, verlies je je Nederlanderschap) die zich bij de IS hebben aangesloten en jaren hebben meegevochten, nu zitten. Zij bevinden zich nu in gevangenenkampen in Koerdisch gebied. Hun partners en kinderen verblijven in andere kampen. In alle gevallen zijn de omstandigheden heel slecht. Zouden we dan niet dezelfde ethiek en moraliteit moeten handhaven?

Onze grondwet toegepast op de berechting van oud-IS-strijders

Het aantal ex-IS-strijders in Koerdisch gebied is ongeveer 5000, onder wie vele Nederlanders. Vele van die oud-IS-strijders willen terugkeren naar Nederland en zijn bereid om voor de Nederlandse rechter te verschijnen en de consequenties te dragen van hun keuze.

Nu staat de Nederlandse staat voor de uitdaging: wat gaan we doen met die Nederlandse oud-strijders die terug willen komen? Op hetzelfde moment waarop ze in ons land als gevangenen binnenkomen geldt

* Een verfijsing die in 1982 is aangebracht door Marcus Bakker, een door vriend en vijand zeer gewaardeerd politicus.

ook voor hen onze grondwet. *Gevangenen moeten gelijk aan ieder behandeld worden. Zodra iemand in ons land is, heeft hij dus gelijke rechten.*

Dat betekent dat volgens ons rechtssysteem de openbare aanklager zal moeten bewijzen dat velen van hen hebben meegestreden en oorlogsmisdaden hebben gepleegd. Dat is op zich geen eenvoudige zaak. Bewijsmateriaal is heel moeilijk te vinden, omdat er veel vernietigd is. Veel getuigen zijn niet zo enthousiast om voor de rechtbank te verschijnen, ook omdat zij vaak zelf soortgelijke misdaden hebben gepleegd. Dit overziende, trok de regering de conclusie: dit gaat lang duren en veel geld kosten. Is er geen andere oplossing? Ja, vond de regering: we laten ze niet naar Nederland komen.

Hier komt de ethiek en moraliteit in het gedrang. Als we deze mensen in de landen laten veroordelen waar men nu aan denkt, en als we hen daar hun straf laten ondergaan, zullen ze een geheel andere behandeling krijgen dan in ons land. Het zijn immers landen met een geheel andere ethiek en moraal, en dus ook andere wetten en straffen.

Wat doen we met onze morele verplichtingen: nemen of afkopen?

Deze handelwijze heeft Nederland al vaker gehanteerd. Denk aan de grote groepen vluchtelingen die we in Turkije hebben 'geparkeerd'. Maar Turkije is een land met een geheel ander regime dan het onze. Hier gaat het niet om Nederlanders, maar wel om mensen die onder de internationale verdragen vallen. Turkije is er rijkelijk voor betaald, wat neerkomt op een afkoop van onze ethische verplichtingen, van onze menselijke verplichtingen die in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens' (UVRM) zijn vastgelegd en door Nederland volhartig zijn onderschreven. In het verleden hebben we die verplichtingen vaak nadrukkelijk aan andere landen voorgehouden.

Natuurlijk weten we dat deze UVRM vrijwillig is onderschreven en geen wereldwijde wettelijke status heeft. Toch: afspraak is afspraak. Hiervan weglopen is een stukje of een groot stuk van je ethiek loslaten. Gezien ons eigen inconsequente morele handelen, zullen we de hand in eigen Nederlandse boezem moeten steken. We moeten niet meegaan met de grote morele inconsequenties die we nu op wereldniveau zien. Je zou verwachten dat ethiek en moraliteit op het internationale vlak een afspiegeling zijn van het nationale niveau, omdat de leiders hun internationale beslissingen baseren op hun eigen normen en waarden. Maar de werkelijkheid is anders. Het blijkt juist dat er minder van die ethiek tot uitdrukking wordt gebracht. We zijn bereid te betalen als landen met geheel andere normen en waarden onze taken overnemen en uitvoeren. Er worden soms schokkende afspraken gemaakt. Denkt u maar aan het idee om met een van de grootste oorlogsmisdadigers te gaan samenwerken om het probleem van de oud-IS-strijders lokaal op te lossen. Welke berechting kunnen ze dan verwachten? Een eerlijke? En waar komen die mensen dan terecht?

De vergaande betekenis van ubuntu: 'ik ben omdat wij zijn'

Misschien kunnen we iets leren van wat Zuid-Afrika in 1995 deed. Daar werd in mei 1995 de *waarheids- en verzoeningscommissie* (WVK) opgericht. Deze commissie was een compromis waarin de meeste politieke partijen zich konden vinden. Het uitgangspunt van de commissie was:

Men had de keuze uit vervolging van alle apartheidsdaders óf amnestie voor alle apartheidsmisdaden. Dat kwam neer op alles of niets. Vervolging van alle daders was onbegonnen werk, maar amnestie voor iedereen vond men ook onwenselijk. De kerngedachte van de WVK kan samengevat worden als amnestie in ruil voor waarheid en put uit de ubuntu-filosofie.. Persoonlijke amnestie werd alleen toegekend als de persoon in kwestie de volledige waarheid zou onthullen over zijn of haar misdaden begaan onder de apartheid én indien de misdaad in kwestie politiek gemotiveerd was.⁽¹⁾

De basisgedachte van de ubuntu-filosofie is 'ik ben omdat wij zijn' (zie de lezing daarover die Joop Smits in mei van 2019 hield).⁽²⁾ Dit is een diepzinnige gedachte die een heel vergaande betekenis heeft. 'Ik ben omdat wij zijn' wil zeggen dat de vele vreemde individuele karakters die in een samenleving bestaan, alleen kunnen ontstaan als de totale samenleving deze karakteristieken ook in zich heeft. De samenleving

levert zelf de voeding voor eventuele uitwassen, al gebeurt dat misschien niet bewust.

Niet iedereen zal blij zijn met deze conclusie. Maar we hoeven niet ver om ons heen te kijken om te zien dat er een grond van waarheid in deze gedachte zit. Onze wetten en besluitvorming leiden regelmatig tot vreemde, ongewenste situaties. Ons land is daar nu een levend voorbeeld van, zoals bij vele wetten die ons onderwijs moesten ondersteunen maar juist forse problemen hebben gecreëerd. Een ander voorbeeld zijn de sociale steunmaatregelen die tot grote misstanden leidden toen men ten onrechte, vanuit wantrouwen, gebruikers als misbruikers zag. Wie daardoor direct of indirect in de problemen raakt, kan eenvoudig worden verleid tot extreme politieke opvattingen.

Dit betekent dat een samenleving medeverantwoordelijkheid draagt voor het ontstaan van alle uitwassen en extreem gedrag, omdat we onbewust de voedingsbodem ervoor hebben gekweekt. Vaak zien we dat terreurgroepen ontstaan in eigen gelederen. Dat is een feit dat ons en onze leidinggevenden tot nadenken moet stemmen. In het geval van de oud-IS-strijders kan je de vraag stellen: waarom kwamen deze mensen tot het idee dat ze zich moesten inzetten voor de Islamitische Staat? Wat ontbrak er in eigen land? Welke voedingsbodem was er waardoor ze zo extreem werden? Een werkelijk gezond lichaam is geen voedingsbodem voor negatieve elementen.

Als we bang zijn dat als we deze mensen terughalen, zij een aantrekkende werking zullen hebben op anderen, dan moeten we ons de vraag stellen: wat ontbreekt er in onze westerse landen waardoor deze gedachten kunnen gedijen? Engelse onderzoekers toonden tien jaar geleden aan dat samenlevingen waar het verschil in rijkdom tussen top en bodem het kleinst is, het gelukkigst zijn. Daarin is de harmonie het grootst en is de misdaad het kleinst.⁽³⁾

Karma en reïncarnatie: het doel heiligt de middelen nooit

Als we aan deze situatie denken vanuit de theosofische basisgedachten van karma en van cycliciteit of wederbelichaming, wordt het ons snel duidelijk dat als we de problemen nu niet oplossen maar voor ons uitschuiven, deze weer terug zullen komen. En doen ze dat niet in dit leven, dan doen ze het zeker in een van onze volgende levens.

De enige definitieve oplossingen voor deze problemen bereiken we door te werken aan training en heropvoeding. En dat in het hele land. We kunnen alleen tot duurzame oplossingen komen als we aan de totaliteit werken. Als we in ons land geen diefstal meer willen, dan moeten we diefstal op alle niveaus stoppen: ook al die vormen van diefstal die binnen de regels van de wet plaatsvinden.

Niet iedere samenleving voert al een beleid dat voor iedereen een redelijke plaats biedt, volgens de richtlijnen van de UVRM. In de wereldwijde politiek zien we dat zelfs nog veel minder. Als we anderen handelingen laten verrichten waarvan we zelf weten dat deze handelingen niet voldoen aan onze eigen normen en waarden, houden we deze negatieve cyclussen van oorzaak en gevolg in stand. Zo hebben vele legers die internationaal optreden, *contractors* in dienst die de vuile klusjes opknappen. Maar het doel heiligt de middelen nooit. Alle gevolgen komen zonder uitzondering terug naar de bron waar zij uit voortkwamen.

Herman C. Vermeulen

Referenties

1. https://nl.wikipedia.org/wiki/Zuid-Afrikaanse_Waarheids-_en_Verzoeningscommissie
2. De lezing "Ik ben omdat wij zijn: ubuntu" van Joop Smits is gehouden op 15 mei 2019 en is te vinden op onze YouTube-site: <https://www.youtube.com/watch?v=fiQtDGWImR8>.
3. Zie de boeken van Richard Wilkinson en Kate Pickett, onder andere: *The spirit level. Why equality is better for everyone*. Penguin Books, 2010.

De Round Tower in Clondalkin, Ierland.

Torens van Oneindig Denken

In dit artikel wordt een fascinerend symbool uit de esoterische literatuur beschreven: de Toren van Oneindig Denken. De inhoud heeft grote waarde voor allen die de tijd nemen deze te bestuderen en overdenken. De ideeën erin stammen uit het Mahāyāna-Buddhisme en spreken direct onze diepste kern aan [redactie].

Inwijdingsplaatsen

In *Isis Ontsluierd* en op vele andere plekken in de theosofische geschriften wordt het bestaan van heilige plaatsen van Inwijding vermeld. Terwijl duidelijkheid wordt gegeven over de altruïstische functie van deze Inwijdingstempels, is de reikwijdte van de wijsheid, kracht en deugd die hun denken omvatte, alleen bekend bij Ingewijden. De functie ervan wordt omschreven als een meesterschap over leven en wijsheid:

... een meesterschap dat verkregen werd door de ontplooiing in het individu van de spirituele en intellectuele krachten en vermogens die bij alle mensen ingeboren en inherent zijn, maar die 'uitgewikkeld', voortgebracht of ontvouwen moeten worden, voor een deel door zelfgeleide pogingen gedurende de training, en voor een deel door de leringen die in de inwijdingskamers worden overgedragen.⁽¹⁾

De 'Torens' die door het hele Oosten heen in Azië gevonden worden,

waren verbonden met de Mysterie-Inwijdingen (...) De gegadigden voor Inwijding werden gedurende drie dagen en drie nachten in die torens geplaatst, wanneer er geen tempel met een onderaardse crypte in de buurt was. Deze ronde torens zijn voor geen andere doeleinden dan dit gebouwd. (...) De pureia van de Grieken, de nuraghi van Sardinië, de teocalli's van Mexico, enzovoort, hadden oorspronkelijk alle hetzelfde karakter als de 'Ronde Torens' van Ierland. Het waren heilige plaatsen van Inwijding.⁽²⁾

Ontelbare generaties lang heeft de adept een tempel gebouwd van onvergankelijke stenen, een Reuzentoren van ONEINDIG DENKEN, waarin de Titan woonde en, als het nodig is, alleen zal blijven wonen, om er slechts uit tevoorschijn te treden aan het eind van iedere cyclus om de uitverkorenen van de mensheid te vragen met hem samen te werken en op hun beurt te helpen de bijgelovige mens te verlichten.⁽³⁾

Kerngedachten:

- » Een deel van de inwijdingen vindt plaats in torens, die uitsluitend voor dat doel zijn gebouwd.
- » Elke adept bouwt, gedurende talloze levens, een Toren van Oneindig Denken op.
- » Een besef van diepgaande dankbaarheid richting de Leraar is een kenmerk van de ware Discipel.
- » Elke onzelfzuchtige gedachte is een bouwsteen van een toren van onbegrensde goede gedachten. Nu is het moment om deze te bouwen.

Dit laatste citaat geeft ons één algemene aanwijzing, namelijk dat de gedachten van een Adept onbegrensd zijn, zowel in aantal als in diepgang. Het motief en de taak van Adepten is het verlichten van de mensheid, zoals dat van de bodhisattva-Titaan Prometheus. Hieronder vinden we de getuigenis dat K.H. [Kuthumi] en andere Broeders in Tibet nog steeds een bepaalde toren gebruikten, wanneer zij gereed waren voor hun Inwijding:

Op een steenworp afstand van het oude Lamaklooster staat de oude toren, in welks binnenste het wordingsproces zich voltrok van generaties van Bodhisattva's.⁽⁴⁾

Naast mentale en fysieke Inwijdingstorens of -tempels, zijn er ook astrale Inwijdingsplaatsen. Hier gaat het om een astrale tempel, waarover Dāmodar Māvalankar schreef in een brief aan William Q. Judge:

Nadat we een forse afstand door deze oneraardse doorgang gelopen hadden, kwamen we uit op een open vlakke in Ladakh. Daar staat een groot, massief gebouw van duizenden jaren oud. Ervoor staat een ontzaglijk grote Egyptische Tau. Het gebouw rust op 7 pilaren in de vorm van piramiden. De toegangspoort heeft een grote driehoekige boog. (...) Dit is de belangrijkste Centrale Ruimte waarin allen die tot onze Sectie behoren en bewezen hebben dat zij Inwijding in de Mysteriën verdienen, heen moeten gaan voor hun laatste wijding, en waar ze de vereiste periode verblijven. Ik ging met mijn *Guru* naar boven naar de Grote Hal. De overweldigende grootsheid en sereniteit van de ruimte zal eenieder ontzag inboezemen. De schoonheid van het Altaar dat in het midden opgesteld staat, en waarop elke kandidaat tijdens zijn Inwijding zijn geloften moet afleggen, zal zelfs de schitterendste ogen verblinden. De pracht van de troon van de CHIEF is met niets te vergelijken. Alles is gebaseerd op een geometrisch beginsel bevat verschillende symbolen die alleen aan de Inwijdeling uitgelegd worden.⁽⁵⁾

W.Q. Judge herinnert zich een gebeurtenis uit een vorig leven. Een Adept zegt:

Dit is een oude toren die gebruikt werd door de directe opvolgers van de wit-Magiërs, die zich in Ierland vestigden

De nuraghe van Barumini in Sardinië.

nog voordat het Engelse Eiland was opgerezen uit de zee. Toen de grote Meesters het eiland moesten verlaten, werden strikte bevelen nagelaten dat geen enkel vuur op deze torens uit mocht gaan. Zij gaven voorts als waarschuwing mee, dat als de plichten van het leven werden verwaarloosd, als menslievendheid, plicht en deugd werden vergeten, dat dan het vermogen om deze vuren brandend te houden geleidelijk zou verdwijnen. Het verval van de deugden zou samengaan met de verzwakking van de vuren, en deze laatste toren, bewaakt door een oude en een jonge man, zou de laatste zijn die zou falen, en zelfs dan nog zou dit vuur de andere kunnen redden, als zijn bewakers trouw waren.⁽⁶⁾

De Toren van Oneindig Denken

In de Mahāyāna-traditie is er een sectie van de *Avatamsaka Sūtra*⁽⁷⁾ die in hoog aanzien staat, en die details geeft – voor een deel symbolisch, voor een deel occult – over de Toren van Oneindig Denken die een bodhisattva zou ervaren. In deze tekst is de aspirant de jeugdige Sudhana(*), die geïnspireerd wordt door het bodhicitta-motief.** Hij is op zoek naar een bodhisattva-guru om hem verder op zijn pad te leiden. Van de vele guru's die Sudhana heeft, onderwijst elk ervan hem over de toestand van bevrijding waarvan zij kennis dragen, en verwijzen hem vervolgens naar een andere plaats en guru die hij kan dienen. Eén ding dat hij leerde, zoals de lezer van deze sūtra ook zal begrijpen, is *hoe* en *met welke elementen* door een aspirant voor Inwijding een Toren van diepgaande en edele ideeën wordt opgebouwd.

(*) Sudhana betekent 'rijkdom aan goedheid'.

(**) Bodhicitta betekent 'Gedachte van verlichting': het streven om Buddha's volmaakte Bodhi (wijsheid, verlichting) te bereiken om daardoor alle wezens te bevrijden van lijden.

Maitreya, de toekomstige Buddha.

Toen vertelden de jonge vrouw en jonge man (#) Sudhana over hun eigen bevrijding en zeiden tot hem: “Ga naar het zuiden, naar een plaats die Zeekust heet. Daar is een tuin genaamd ‘Groot Sieraad’, waarin een grote Toren staat die Vairocana’s (##) Schatkamer van Sieraden wordt genoemd. Die met Juwelen getooide Toren [hierna kortweg ‘Juwelen Toren’ genoemd] is ontsproten uit de gerijpte, diepgewortelde grondslagen van goedheid van de bodhisattva. Hij is geboren uit de concentratiekracht, de geloftekracht, de kracht van zelfbeheersing en de kracht van mystieke kennis van de bodhisattva. Hij is geboren uit de juiste geschikte middelen van de bodhisattva. Hij is geboren uit de zegeningen, deugd en wijsheid van de bodhisattva. De bodhisattva die zich in deze onvoorstelbare toestand van bevrijding bevindt, laat, vanuit een geest van immens mededogen, zo’n met sieraden getooide sfeer van kracht en bevrijding verschijnen, ten behoeve van alle levende wezens. Maitreya (###) Bodhisattva Mahasattva heeft daarin zijn veilige verblijfplaats.”

Meester Hsuan Hua⁽⁸⁾ verklaart het enigszins:

(#) De volledige betekenis van de hier gebruikte termen ‘jonge vrouw’ en ‘jonge man’ is: ‘jonge vrouw, die deugd bezit’ en ‘jonge man, geboren uit deugd’.

(##) Vairocana betekent ‘alles doordringend’.

(###) Maitreya betekent ‘de vriendelijke’; een bodhisattva van het tiende stadium die de volgende Buddha zal worden.

Het land waarin Maitreya Bodhisattva verblijft heet Zeekust. De ‘zee’ is de zee van wijsheid van de Bodhisattva, die nog eenmaal geboorte zal ondergaan [voorafgaande aan Buddhaschap]. De Tuin heet ‘Grote Sieraad’ omdat, vanwege de volmaakte oorzaken, de vruchten ervan gesierd worden door de tienduizend praktische werken. De Grote, met Edelstenen getooide Toren heet Vairocana’s Schatkamer van Sieraden. Het is een symbool voor het Dharma-gebied, en is daarom groots, onbegrensd en getooid met sieraden. Vairocana is de Dharmakāya Buddha. De Grote Juwelen Toren is de met Sieraden getooide Schatkamer van de Dharmakāya Buddha.⁽⁹⁾

Dankbaarheid tussen discipel en guru

Lang voordat iemand zijn aspiraties op zo’n Juwelen Toren richt, laat staan dit doel bereikt, moet in het dagelijks leven een pad van vele deugden worden afgelegd. Er is één deugd die lang niet altijd sterk gewaardeerd wordt. Dankbaarheid draagt een subtiele kracht van goedheid in zich, die degene die deze deugd kent ten zegen is. Ondankbaarheid komt algemeen voor, en is een vloek voor velen. Meester K.H. zegt verschillende keren dat “ondankbaarheid niet tot onze ondeugden behoort”. H.P. Blavatsky wijst erop dat “ondankbaarheid een misdadigheid is in het Occultisme”.⁽¹⁰⁾

Plicht is datgene wat wij *verplicht zijn* aan de Mensheid, (...) vooral aan hen, die armer en meer hulpbehoevend zijn dan wij. Het is een schuld, die, wanneer zij bij ons leven onbetaald blijft, ons in de volgende incarnatie geestelijk insolvent en zedelijk bankroet zal maken. Theosofie is de kwintessens van *plicht*.⁽¹¹⁾

Het is onze heilige plicht om de hulp en ondersteuning die we gedurende vele levens hebben ontvangen van de Buddha’s, Meesters, goden, ouders en de rest van de mensheid, te vergoeden, terug te betalen. Deze goddelijke plicht zal ons ertoe brengen om te putten uit onze eigen bron van deugden. Deze deugden vloeien voort uit onze ‘bron van opperste wijsheid’, zoals G. de Purucker deze noemt. Een dankbaar persoon is zeldzaam, zoals Buddha onderwees:

Deze twee soorten mensen zijn zeldzaam in de wereld.

Welke twee? Iemand die het initiatief neemt om anderen te

helpen en iemand die dankbaar en erkentelijk is. Deze twee soorten mensen zijn zeldzaam in de wereld. Op welk gebied verkeert een slecht mens? Een slecht mens is ondankbaar en niet erkentelijk. Want ondankbaarheid en gebrek aan erkentelijkheid worden geprezen door de slechten. Ondankbaarheid en gebrek aan erkentelijkheid behoren volledig toe tot het gebied van de slechte mens. En op welk gebied verkeert een goed mens? Een goed mens is dankbaar en erkentelijk. Want dankbaarheid en erkentelijkheid worden geprezen door de goeden. Dankbaarheid en erkentelijkheid behoren volledig toe tot het gebied van de goede mens.⁽¹²⁾

Dankbaarheid aan de Guru is verplicht bij aspiranten en discipelen. Zoals het *Boek van Discipline* zegt:

Voor de oprechte Discipel neemt zijn Leraar de plaats in van Vader en Moeder. Want, terwijl zijn ouders hem zijn lichaam en zijn vermogens, zijn leven en tijdelijke vorm verschaffen, toont de Leraar hem hoe hij de innerlijke vermogens kan ontwikkelen om de Eeuwige Wijsheid te verwerven.

Pelgrim Sudhana (Shancai tongzi), late 15e–vroege 17e eeuw, Metropolitan Museum, New York.

Er is een lange passage in dit deel van de *Avatamsaka Sūtra* ter ere van de wezenlijke spirituele vriend of guru. Hier is een vers eruit:

De goede en wijze raadgever is als een welwillende moeder die het leven schenkt aan het nakomelingschap van de Buddha. Hij is als een welwillende vader die grote verdiensten verleent. Hij is als een kindermisje dat over je waakt en je niet toestaat iets te doen wat kwade gevolgen heeft.

Van de vele verzen die de juiste houding beschrijven van de discipel jegens de guru, zijn er hier een aantal:

Je moet jezelf beschouwen als iemand die aan een ziekte lijdt en de goede, wijze raadgever als de koning onder de artsen. Je moet de Dharma die hij verkondigt beschouwen als uitmuntend medicijn, en de discipline die je beoefent beschouwen als het verlossen van jezelf van ziekte. Je moet jezelf ook beschouwen als iemand die een verre reis maakt, en de goede guru als een gidsende Meester. Beschouw de Dharma die hij verkondigt ook als het juiste pad. Beschouw de discipline die je beoefent ook als dat wat tot het verre doel zal leiden.⁽¹³⁾

De Juwelen Toren

Sudhana, met een hart dat overvloedt van dankbaarheid en eerbied voor alles wat de bodhisattva's hem in het verleden hebben onderwezen, buigt diep voor de Juwelen Toren, het gebied waarin Maitreya en zijn bodhisattva-leerlingen verblijven. Krachtige zegeningen ten goede doorstromen hem, en hij staat verfrist en geïnspireerd op. Dan begint hij, terwijl hij zijn gedachten gericht houdt op de Juwelen Toren, vele malen met de klok mee rond de Toren te lopen. Terwijl hij rond de Juwelen Toren loopt, richt hij zijn gedachten op alle weldadige kwaliteiten en vermogens van de Groten die daar leven. Ten slotte stopt hij bij de ingang en bidt dat Maitreya komt en de poort voor hem zal openen.

Vanuit de verte ziet hij Maitreya naderen met een groot gevolg van menselijke en niet-menselijke wezens. Wanneer Maitreya Mahasattva dichterbij is gekomen, werpt Sudhana zich vol vreugde ter aarde. Maitreya spreekt dan zijn lof uit aan de verzamelde wezens over Sudhana als een ideale bodhisattva. De Bodhisattva Mahasattva onderwijst vervolgens ook allen die daar verzameld zijn over het hart van het Mahāyāna-pad — Bodhicitta. Sudhana vraagt Maitreya om de Juwelen Toren voor hem

te openen. Maitreya knipt driemaal met zijn vingers en de deur opent zich. Sudhana gaat de Juwelen Torens – samādhi – binnen en de deur sluit zich achter hem. Sudhana merkt eerst op dat de Juwelen Torens zo groot is als een onbegrensde ruimte. Hij ziet ontelbaar veel torens. Elk ervan onthult een vorig leven van Maitreya Bodhisattva, die alle soorten wezens onderwijst over alle aspecten van Buddha's Dharma. Andere torens openbaren zijn vele vermogens, wijsheid en enorme mededogen. Dit deel van de *Avatamsaka Sūtra* gebruikt met juwelen gesierde pilaren of torens van licht als symbolen die in betekenis overeenstemmen met sūtrātman:

... het *Sūtrātman*, de lichtende draad van onsterfelijk *onpersoonlijk* Monadeschap, waaraan onze aardse levens of voorbijgaande *Ego's* als evenzoveel kralen zijn geregen.

Vele andere Juwelen Torens tonen vergelijkbare aspecten en leringen met betrekking tot andere grote bodhisattva's. In samādhi ziet Sudhana elk object en hoort hij elke lering binnen de Juwelen Torens. Hij ziet ook vele schitterende beelden van magnifieke vergezichten die van elk van de Juwelen Torens uitstralen. Dankzij de kracht van standvastige concentratie, en zuiverheid van visie, ziet, hoort en kent Sudhana deze eindeloze, prachtige panorama's. Op dit moment knipt Maitreya met zijn vingers, haalt Sudhana uit zijn samādhi-toestand en vertelt hem: Goede man, je bevond je in de onvoorstelbare zelfmeesterschap van de bodhisattva. Je verheugde je in de gelukzaligheid van de samādhi's van alle bodhisattva's. Je was in staat te zien wat door de spirituele kracht van de bodhisattva's in stand wordt gehouden en wat door de weldaden die zij op het pad verzameld hebben, tot stand komt. Dat zijn de prachtige tempels en torens die zij door hun geloften en wijsheid deden verschijnen. En op die wijze heb je de levenspraktijk van de bodhisattva's aanschouwd en de Dharma van de bodhisattva's vernomen. Je kent de deugden van de bodhisattva's, en je begrijpt nu ten volle de geloften van de Tathāgata.

Sudhana stemt in en zegt:

Dit alles is toe te schrijven aan de ontzagwekkende spirituele kracht van de Guru die mij ondersteunt en herinnert.⁽¹⁴⁾

Torens van onbegrensd goede gedachten in aanbouw ...

De Geheime Leer spreekt over de Eenheid van de oneindige gradaties van gedachte.⁽¹⁵⁾ Op grond daarvan lijken

de Torens van de Occulte Broederschap te zijn gebouwd uit grenzenloze gradaties van onzelfzuchtige gedachten. Zoals Meester K.H. in *De Mahatma brieven* zei:

Het enige ware en heilige [gevoel], het enige onzelfzuchtige en Eeuwige – [is] Liefde, een onmetelijke Liefde voor de mensheid – als *Geheel!* Want het is de 'Mensheid' die de grote Wees is, de enige onterfde op aarde, mijn vriend. En het is de plicht van ieder mens die in staat is tot een onzelfzuchtige impuls, om iets, hoe weinig ook, voor haar welzijn te doen. Arme, arme mensheid!⁽¹⁶⁾

Om die reden moeten theosofen die medewerkers willen worden van de Broeders en Amitābha Buddha,⁽¹⁷⁾ nooit stoppen met het bouwen van hun eigen torens van onbegrensd goede gedachten, woorden en daden.

Referenties

1. G. de Purucker, *Esoteric Tradition*. Theosophical University Press, Pasadena 1973, deel 1, blz. 45.
2. H.P. Blavatsky, *Collected Writings*. The Theosophical Publishing House, Wheaton 1985, deel XIV, blz. 281-282.
3. *De Mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, Theosophical University Press, Pasadena 1979, 57-58 (laatste twee bladzijden van brief nr. 9 van 'Filosofische en theoretische leringen'). Engelse oorspronkelijke bron: *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*.
4. Zie ref. 3, blz. 242 (brief nr. 29 van 'Proeftijd en Chelaschap').
5. *Dāmodar and the Pioneers of the Theosophical Movement*. Samengesteld en geannoteerd door Sven Eek. The Theosophical Publishing House, Adyar 1978, blz. 61.
6. *Echoes of the Orient. The writings of William Quan Judge*. Samengesteld door Dara Eklund. Point Loma Publications, San Diego 1975, deel 1, blz. 511.
7. Nabij het einde van Meester Shikshananda's vertaling van hoofdstuk 39, die ook bekendstaat als *Gandavyūha Sūtra*.
8. Meester Hsuan Hua stierf in 1995; meer biografische gegevens zijn te vinden op <http://www.cttbusa.org/founder.asp>.
9. *Flower Adornment Sutra*, hoofdstuk 39, deel VIII, blz. 1-2.
10. Zie ref. 2, deel XII, blz. 593.
11. H.P. Blavatsky, *De sleutel tot Theosofie*. Couvreur, Den Haag z.j., hst. 12, deel I 'Plicht', vraag 5, blz. 177.
12. *Anguttara Nikaya*, vertaling door Bhikkhu Bodhi, blz. 153, 177.
13. Zie ref. 2, deel XII, blz. 590.
14. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. Theosophical University Press Agency, Den Haag 1988, deel I, blz. 583 (blz. 513 orig. Engelse pag.).
15. Zie ref. 14, deel II, blz. 695-698 (blz. 627-629 orig. Engelse pag.).
16. Zie ref. 3, deel 1 ('Brieven uit de Occulte Wereld'), brief nr. 8, blz. 37. Brief nr. 15 van chronologische ordening.
17. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, fragment 3. Vele edities.

Wees goed voor de niet-goede

De wijzen in alle beschavingen en onder alle religies hebben ons altijd voorgehouden dat we voor iedereen *goed* moeten zijn. Wie het ook betreft en wat hij ook doet of gedaan heeft, we moeten hem goed behandelen. Sterker, we zullen vooral diegenen moeten liefhebben, die als verloren zonen zijn afgedwaald van de gemeenschap en met hun handelen andere mensen kwaad berokkenen of proberen te berokkenen. Met name deze zwakke broeders verdienen onze steun.

Helaas is deze wijze raad in de loop der eeuwen te vaak in de wind geslagen, met als gevolg dat de gehele samenleving er de wrange vruchten van plukt.

Kerngedachten:

» Je bent goed voor de niet-goeden als je ook hen aanspreekt op hun edele vermogens, want elk mens is in zijn kern een edel wezen.

» Zowel nationaal als internationaal bereik je veel harmonieuzere resultaten als je investeert in een goede relatie met je opponent, zelfs als deze onethisch handelt.

» Niets is sterker dan de magische kracht van onpersoonlijke liefde.

Karma

De achtergrond van de oproep 'goed te zijn voor de niet-goede' ligt in het feit dat een gemeenschap geen toevallig samenraapsel is van losstaande

individuen. Als je uitgaat van de idee van karma, oorzaak en gevolg, weet je dat mensen op basis van attracties tot een land en cultuurpatroon zijn aangetrokken. Je wordt niet zomaar

De goede behandel ik goed, de niet-goede behandel ik ook goed, want zo ontstaat goedheid.⁽¹⁾

Lao-tse

Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult uw naaste liefhebben, en uw vijand zult gij haten. Maar Ik zeg u: Hebt uw vijanden lief; zegent ze, die u vervloeken; doet wel degenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld doen, en die u vervolgen.⁽²⁾

Jezus

Laat niemand, in wrok of haat, anderen schade toebrengen. Zoals

een moeder haar kind met haar eigen leven beschermt tegen pijn, laat uw gedachten allesomvattend zijn, want alle wezens zijn de uwe.⁽³⁾

Buddha

Niemand onder u heeft waarlijk het geloof indien u niet uw naaste toewenst hetgeen u uzelf toewenst.⁽⁴⁾

Mohammed

Wie geen enkel wezen haat, vriendelijk, barmhartig, vrij van zelfzucht en hoogmoed is, (...) zulk een toegewijde is Mij dierbaar.⁽⁵⁾

Krishna

“De goede behandel ik goed, de niet-goede behandel ik ook goed, want zo ontstaat goedheid.” – Lao-tse

ergens geboren. *Iedereen* maakt daarom deel uit van een samenleving, omdat er op de een of andere wijze banden tussen hem en de anderen zijn gesmeed. Of we het nu leuk vinden of niet, we zijn met onze medemensen verbonden. Degenen die de ethische (geschreven en ongeschreven) wetten van een samenleving overtreden, moeten daarom niet geïsoleerd worden. Het idee moet niet ontstaan, dat zij niet bij ons horen. Ook als ze de samenleving pijn doen,

moet hun met veel liefde, geduld en uithoudingsvermogen duidelijk worden gemaakt, dat ook zij zich moeten conformeren aan het welzijn van de gemeenschap. Natuurlijk respecteer je wel hun overtuigingen, mits die maar binnen de kaders van de wet vallen. Je moet hen in ieder geval nooit isoleren, minachten of negeren. Wees ‘goed’ voor hen, ook als zij niet goed zijn voor de samenleving. Nu bedoelen we met goed-zijn niet dat je hun asociaal gedrag moet tolereren. Integendeel! Dan ben je eerder laf en zeker niet goed voor hen. Met goed-zijn bedoelen we dat je weet dat ook zij alle vermogens hebben om een respectvol, liefdevol mens te worden. Daar kun je hen op aanspreken.

Hoe doe je dat? Allereerst moet je zelf het voorbeeld geven. Jij schraagt de samenleving. Je werkt voor het geheel. Verder beschouw je hen als volwaardige mensen die kunnen begrijpen hoe je in een samenleving moet participeren. Daarin help je hen. Je goedheid jegens hen betekent dat je hen inspireert, steunt en adviseert om hun bijdrage te kunnen leveren aan het geheel waar ook zij deel van uitmaken.

De wijzen weten dat de mens in essentie een edel wezen is. Hij heeft in zijn bewustzijn goddelijke potenties. Hij is in staat begripvol en mededogend te denken en te handelen. Hij moet alleen die nog slapende aspecten in zichzelf wekken. Daarbij moeten we elkaar helpen. Vooral ook degenen die nog niet-goed zijn.

Doe je dat niet en neig je ertoe kwaad met kwaad te vergelden, dan vergroot je de problemen. Je moet dan ook elke neiging tot wraak, vergelding of straf in jezelf tenietdoen. Het leven zelf, karma, zorgt voor het juiste, in karakteristiek overeenkomstige gevolg op elke daad. De ander veroordelen, kwaad toewensen of straffen is onze taak niet.

Heropvoeden

Natuurlijk zijn er mensen die de ethiek volledig aan hun laars lappen en nauwelijks meer vatbaar zijn voor redelijkheid. Vanwege een cumulatie van zelfzuchtige en disharmonische daden hebben ze zich feitelijk buiten de maatschappij geplaatst. Hoe moeten we hen benaderen? Welnu, we hebben uiteraard ook de plicht mensen te beschermen tegen de uitwassen van zelfzucht. En soms zal het daarom nodig zijn deze mensen tijdelijk uit de maatschappij te plaatsen. Die isolatie moet echter niet gevoed zijn door wraakzucht of vergelding. Evenmin moet je haar opvatten als een straf. Nee, als je mensen tijdelijk van de samenleving losmaakt, zou dat als doel moeten hebben deze zieke mensen – want eigenlijk moet je hen

als patiënten beschouwen – weer beter te maken. Ofwel, ze moeten weer een minimaal besef van gemeenschapszin ontwikkelen.

Daarom moet je hun leren weer met anderen samen te leven. Ze moeten weer verantwoordelijkheidsbesef ontwikkelen. In plaats van gevangenissen of tuchthuizen zouden deze mensen daarom veel beter in een soort gemeenschap moeten leren te leven, waarin ze in samenwerking met anderen een soort minimaatschappijtje runnen. In Uruguay en Noorwegen heeft men geëxperimenteerd met dit soort tijdelijke isolatie van mensen die de wet hadden overtreden. De resultaten daarvan zijn zeer bemoedigend. Deze mensen, die soms zelfs veroordeeld waren voor geweldsdelicten, leerden een beroep, leerden verantwoordelijkheid te nemen, leerden in samenwerking met anderen iets tot stand te brengen. Eenmaal weer in de grote samenleving terug vervielen ze veel minder tot hun oude gewoonten dan mensen die in een ‘traditionele’ gevangenis hadden gezeten.⁽⁶⁾

Toch zouden deze vormen van heropvoeding niet meer nodig zijn, als we de aanwijzingen van de wijzen opvolgden. Steeds weer blijkt dat als je hun raad niet opvolgt, de gehele samenleving op de lange termijn eronder lijdt. We willen dat met een voorbeeld illustreren.

Bezuinigen op jongerenwerk

In tijden van economische recessie wordt altijd als eerste bezuinigd op datgene wat men de zachte sector noemt: sociale projecten, onderwijs, zorg. Zo werd in de jaren tachtig van de vorige eeuw volop bezuinigd op het jongerenwerk, met veel vervelende gevolgen voor bepaalde wijken in de grote en middelgrote steden. Niettemin werd bij de volgende economische crisis in 2012 weer het mes gezet in buurthuizen en jongerenwerk. In het land heerste toen bij velen een anti-buitenlander-stemming. Waarom, zo was de gedachte, zouden we die ‘gasten’ pamperen met een buurthuis! Laat dat opbouwwerk maar zitten. We kunnen ons geld beter gebruiken. Waarom moeten we goed zijn voor hen die vreemd en ‘niet goed’ voor ons zijn! Enkele jaren later, in september 2019, werden we opgeschrikt door een brute moord op advocaat Derk Wiersum. Hij verdedigde een zogenaamde kroongetuige, een spijtoptant, uit de drugs wereld en is zeer waarschijnlijk om die reden door de drugsmaffia vermoord. Zijn tragische dood was aanleiding voor een veelheid van reportages en analyses. Vol afschuw werd vastgesteld dat de drugsmaffia – en vooral wat men de ‘moco-maffia’ noemt – hele wijken in met name Amsterdam controleert.

Jonge jongens worden door deze maffia gerekruteerd. Eerst worden ze drugskoeriers, vervolgens krijgen ze meer ‘verantwoordelijke’ taken. De gemeenteraad van Amsterdam zit met zijn handen in het haar. Landelijke politici weten evenmin hoe dit probleem op te lossen is.

Het is natuurlijk al te simpel om te veronderstellen dat als er niet bezuinigd zou zijn op het jongerenwerk in de hoofdstad en in andere gemeenten, er geen drugsmaffia zou zijn geweest. We hebben hier met een zeer complexe problematiek te maken. Toch is het waarschijnlijk dat als de buurthuizen en de jeugdwerkers niet weg waren gesaneerd, de situatie in veel zogenaamde ‘probleemwijken’ veel beter zou zijn geweest dan nu. Jongeren ondergaan in een buurthuis niet de invloed van drugsdealers. Ze komen in een geheel andere sfeer. Opbouwwerkers zouden hen hebben kunnen stimuleren te sporten of toch maar te proberen die opleiding op school af te maken.

Die opbouwwerkers waren er echter niet meer, omdat we niet begrepen dat we goed moeten zijn voor die jochies die uit verveling soms een plaag in de buurt zijn. We begrepen niet dat we ook goed moeten zijn voor de niet-goeden onder ons.

Zelfs nu, nadat we geschrokken hebben geconcludeerd dat de maffia veel meer invloed heeft dan we ooit hadden vermoed, hebben we niet in de gaten dat de zachte hand van vriendelijkheid veel beter in staat is het probleem op te lossen dan de harde hand van haat en straf. Immers, na de moord op Derk Wiersum stonden de media, en vooral de sociale media, vol met de mening dat we harder moeten optreden, dat we deze moco-bende met gelijke munt moeten terugbetalen. We hoorden onder andere deze geluiden: “Als zij intimideren, moeten wij het ook doen.” “Verhoog de straffen.” “Laat gevangengenomen drugsbazen in isolement creperen, ook al schenden we daarmee de mensenrechten.”

Er lijkt een consensus te bestaan dat hoe harder je optreedt, des te beter het is. Maar is dat zo? Als je ‘slecht’ bent voor degene die niet-goed is, wordt hij dan beter? Wat gebeurt er vervolgens in de toekomst?

Internationaal

Ook in de relatie tussen landen moet je het principe dat je te allen tijde goed moet zijn, toepassen. Schend je dit principe, dan is de ellende groot. We geven enkele voorbeelden.

Als Frankrijk en de andere winnaars van de Eerste Wereldoorlog verzoenend waren opgetreden tegen de verliezende partij Duitsland en geen herstelbetalingen hadden

geëist, zou er een heel andere sfeer in het interbellum in Duitsland zijn ontstaan en was de kans veel kleiner geweest dat de nazi's de macht hadden gegrepen.

Als de Verenigde Staten na de aanval op de Twin Towers met kalmte hadden gehandeld en niet meteen ten oorlog waren getrokken – zoals later trouwens bleek op basis van valse informatie – dan was de chaos in het Midden-Oosten, met het ontstaan van terreurgroepen zoals Islamitische Staat, nooit zo groot geweest.

Een ander voorbeeld. De Europese Unie zit duidelijk in haar maag met de antidemocratische tendensen van de regering van Hongarije. Maar hebben we er ooit bij stilgestaan dat, na de val van de Muur en de toetreding van Oost-Europese landen, we die landen met dedain hebben behandeld, waarbij we bovendien allerlei voor hen ongunstige handelsovereenkomsten sloten? Marion Van Renterghem, een Française die jarenlang in Hongarije woonde, heeft hier onlangs een boek over geschreven, waarin ze laat zien hoe gefrustreerd Hongaren zich voelden door wat zij ervoeren als minachting van West-Europese landen.⁽⁷⁾

We zouden nog veel meer voorbeelden kunnen geven, waaruit overduidelijk blijkt dat het niet opvolgen van de lessen van de wijzen uiteindelijk leidt tot nadeel voor iedereen.

Naïef of praktisch

Ongetwijfeld zullen er veel mensen zijn die de wijze raad voor iedereen goed te zijn, als naïef opvatten. Als je goed bent voor de niet-goede, zal hij over je heen lopen, zegt men vaak.

We zijn het daar om drie redenen niet mee eens.

Ten eerste: niets is sterker dan de magische kracht van onpersoonlijke liefde. En omdat ieder mens in het diepst van zijn hart een edel wezen is, zal deze liefde zelfs het koudste hart verwarmen en iemand van karakter doen veranderen. De reden hiervan is dat onpersoonlijke liefde is ingebed in het innerlijke karakter van elk mens. Het is een onderdeel van onze eigen hogere natuur.

Het verhaal gaat dat de Buddha, tegen het sterke afkeuren van zijn discipelen in, een woud inging waar een moordenaar verbleef. De Buddha kwam na enige tijd terug uit het woud met iemand die voorheen een moordenaar was. De onpersoonlijke liefde van de Buddha had hem een ander mens doen worden.

Ten tweede: de banden tussen mensen komen door liefde of haat tot stand. Het karakter van de relatie die tussen mensen ontstaat of ontstaan is, is uiteraard totaal verschil-

lend wanneer er sprake is van liefde in plaats van haat. Liefde of sympathie verruimt het bewustzijn en zorgt voor empathie. Je wilt dat de ander gelukkig is. Haat vernauwt en leidt ertoe dat je de ander wilt doen lijden. Iemand kwaad toewensen, ook al heeft hij veel kwaad verricht, is een nog sterkere disharmonische band scheppen. Het probleem wordt alleen maar groter. Ook zijn gedachten niet tolvrij. Al zet je zelf de haatgedachte niet om in een daad, een ander die zich minder beheersen kan, kan dit wel doen.

Ten slotte: het gevolg van een daad is altijd in overeenstemming met de karakteristiek van die daad. Als we met haat, boosheid of vergeldingsdrang iemand tegemoet treden, dan zal die karakteristiek uiteindelijk op ons terugwerken. Wellicht menen we dat we de gevolgen van onze daden ontlopen, omdat ze niet altijd in dit leven zich manifesteren. Maar dat is schijn. In een volgend leven zullen we, als we kwaad met kwaad blijven bestrijden, geboren worden in een ontwrichte samenleving. Elke goede gedachte of daad daarentegen, die een niet-goede gedachte of daad neutraliseert, voorkomt een potentiële cascade van misdaden in de toekomst en draagt bij aan toekomstige harmonie.

Het advies van de stichters van grote religies, het te allen tijde iedereen mededogend behandelen, is daarom niet naïef maar uiterst praktisch, ja, het is de enige oplossing voor de chaotische, disharmonische en gewelddadige wereld waarin we leven.

Referenties

1. Lao-tse, *Tao Te King*. Hoofdstuk 49, vele edities.
2. Het Evangelie van *Mattheus* 5:43-44.
3. Karaniya Metta Sutta (De Hymne van Universele Liefde). Onder andere: <https://thebuddhistcentre.com/features/urban-retreat-2013-blazing-sun/metta-sutta-pali-and-english-pdf>.
4. *Sabil al-Bukhari*. Deel 1, Boek 2, Nummer 12.
5. *De Bhagavad-Gītā*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1979, hoofdstuk 12, vers 13-14, blz. 69, blz. 209.
6. 'Eigen dorp als gevangenis'. Artikel in *Lucifer de Lichtbrenger*, jaargang 38, februari 2016, nummer 1, blz. 27-8. Zie ook: Spirituele kijk op rechtspraak, lezing op YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=WfjTanmfMgk>.
7. Marion Van Renterghem, *Mon Europe, je t'aime moi non plus*, 1989-2019, Stock, Vanves 2019.

De vrije wil, dementie en euthanasie

Sinds dementie volksziekte nummer één dreigt te worden, gaan steeds meer mensen, vooral als ze wat ouder zijn, nadenken over hun levenseinde. Daarbij rijst de vraag of euthanasie een optie is om dementie te vermijden.

Nadenken over de dood is niet verkeerd. Het doet je de tijdelijkheid van dit aardse leven beseffen en opent poorten naar bewustzijnsaspecten die de dood overleven. Het is echter de vraag of mensen dit soort spirituele overwegingen hebben, als ze aan hun dood denken. Velen zijn bang dement te worden. Ze willen het ontluisterende aftakelen vermijden. De enige uitweg die ze hiervoor zien, is euthanasie.

Om de zekerheid te hebben dat je de laatste jaren van je leven niet dement bent – mocht het zich voordoen – dan moet je, als je nog niet dement bent, een wilsverklaring opstellen. Daarin geef je aan wat er op medisch gebied aan het eind van je leven moet gebeuren. Als er sprake is van ondraaglijk en uitzichtloos lijden, dan kun je voor euthanasie kiezen.

Nu zijn termen als 'uitzichtloos' en 'ondraaglijk' nogal vaag en sterk afhankelijk van wat een mens ervaart. Daarom noteren mensen ook concrete dingen in de wilsverklaring: als je naar een verzorgingshuis of verpleeghuis moet, dan wil je niet meer leven.

Bevestigen van een wilsverklaring

Een wilsverklaring biedt echter geen garantie op euthanasie. Volgens de Nederlandse wet mag een arts euthanasie uitvoeren op voorwaarde dat hij zes wettelijke zorgvuldigheidseisen in acht neemt.⁽¹⁾ De eerste eis is dat de arts de zekerheid heeft dat het doodsverzoek van de patiënt zelf komt. Een mens moet vrijwillig tot zijn keuze gekomen zijn. Hij moet daarom zijn doodswens voor een arts bevestigen. Een dement iemand kan dat niet. Hij is niet meer wilsbekwaam. Daarom kan het in de wilsverklaring opgestelde euthanasieverzoek niet ingewilligd worden.

Nu kun je je afvragen of een dementerend mens helemaal geen vrije wil meer heeft of dat zijn vrije wil enorm is ingeperkt.

Vrije wil is geen absoluut begrip. Niemand is absoluut vrij om te doen en te laten wat hij wil. Hij heeft allereerst rekening te houden met zijn medemensen. Ook zijn sociale en financiële omstandigheden en de keuzes die hij al gemaakt heeft, perken eveneens

Kerngedachten:

- » De mate van vrijheid van de wil is sterk afhankelijk van iemands wijsheid.
- » Dementie is een proces waarin de verstandelijke en geestelijke vermogens zich steeds verder terugtrekken.
- » De ware mens is al (goeddeels) gestorven.
- » We sterven pas werkelijk als onze levensenergie is opgesoupeerd.
- » Laat in een wilsverklaring opnemen welke behandelingen je niet wilt.

de vrije wil in. En dan hebben we het nog niet eens over de natuurwetten, die onze wil ook limiteren. Zo belet de wet van de zwaartekracht ons om vrijelijk te vliegen zonder dat daar een machine voor nodig is.

Mensen veranderen vaak van mening. Wat eens fijn of juist vreselijk leek, kan later verkeren in het tegendeel. Als het verwachte doel van een handeling tegenvalt, hoeft dat niet altijd nadelig te zijn. Als je niet wordt aangenomen na een sollicitatie, kan je daardoor iets later een veel leukere baan vinden. Zo kan iemand, zijn vroegere ideeën ten spijt, zijn demente staat vrolijk en tevreden aanvaarden. De mate van vrijheid van de wil is sterk afhankelijk van iemands wijsheid. Naarmate het bewustzijnsbereik kleiner is, valt er immers minder te kiezen. Als de wijsheid is toegenomen, wellicht door schade en schande, moet je vaak de conclusie trekken dat een andere keuze beter zou zijn geweest. Voortschrijdend inzicht doet ons immers anders in het leven staan. Als een demente zijn doodswens niet herhaalt, kan dat heel goed voortkomen uit nieuw opgedane ervaringen en hoeft dat dan ook geenszins te betekenen dat zijn kleine portie vrije wil minder gewaardeerd en dus genegeerd moet worden ten opzichte van wat hij daarvoor in een wilsverklaring heeft laten noteren. Dit ondanks het feit dat zijn verstandelijke vermogens sterk zijn afgenomen.

Niettemin zijn er mensen die ervoor pleiten dat een wilsverklaring te allen tijde moet worden uitgevoerd. Ze willen dus feitelijk de eerste voorzorgsmaatregel uit de wet halen. Het verzoek om euthanasie dat in de wilsverklaring staat, die iemand opstelde toen hij nog 'wilsbekwaam' was – maar zich misschien niet kon voorstellen in welke toestand een dement persoon verkeert – is voor hen doorslaggevend. Feitelijk ontnemen je daarmee het kleine beetje vrije wil dat nog over is bij een dementerende patiënt.

Ook wordt er geopperd dat het mogelijk moet zijn je doodswens te delegeren naar familie of vrienden. Zij zouden je wens uit de wilsverklaring kunnen bekrachtigen, zodat een arts toch tot euthanasie kan overgaan.

Wat is dementie?

Nu denk ik dat je alleen maar een juiste keuze kunt maken met betrekking tot dementie en euthanasie, als je weet wat het is. Daarvoor is het nodig je af te vragen wat leven en sterven is.

Als je ervan uitgaat, dat het leven in het lichaam zit en dat er na de dood niets anders is dan de uit elkaar vallende partikeltjes stof die het lichaam samenstellen, dan ben je eerder geneigd als je erg lijdt, een eind aan je leven

te maken. Het leven heeft dan geen waarde meer voor je. Als je daarentegen het leven of bewustzijn als oorzakelijk ziet, ofwel als een kracht die ons lichaam bijeenhoudt en die door ons lichaam werkt, dan is sterven niets anders dan een terugtrekken van het leven van dit gebied. Je staat dan ook heel anders tegenover dementie. Dit standpunt vind je terug in alle grote religieuze en filosofische stelsels uit de oudheid.

Wat gebeurt er bij iemand die dementeert? Zijn hogere vermogens, zijn actieve verstand en bijbehorend geheugen, trekken zich eerder terug in de innerlijke gebieden dan zijn meer uiterlijke, 'persoonlijke' eigenschappen. Waar leidt dat toe?

Bij een dementerend mens zie je vaak een vrij drastische verandering van karakter. Niet alleen de intellectuele vermogens nemen af, je ziet ook dat iemand die bijvoorbeeld altijd vriendelijk was, ineens bozig en chagrijnig wordt, ja, zelfs zijn partner of kinderen fysiek pijn wil doen. Anderzijds komt het ook voor dat iemand die altijd streng en serieus was, heel vrolijk in het leven komt te staan. Hoe is dat te verklaren?

Welnu, sterven is het terugtrekken van het bewustzijn. Dat vindt echter niet op één moment plaats en niet bij elk mens harmonieus. Sterven is een geleidelijk proces. In harmonieuze situaties zullen de verstandelijke vermogens tot vlak voor de dood aanwezig blijven, maar dit is zeker niet altijd het geval.

Die verstandelijke vermogens nu zijn gedurende het leven in staat de persoonlijke aspecten in het bewustzijn, zoals emoties en begeerten, te beheersen. Ze kunnen ervoor zorgen dat als je bijvoorbeeld innerlijk boos bent, je dat niet laat zien. Of als je vrolijk bent en dat niet wil tonen – bijvoorbeeld omdat je meent dat zo iets niet gepast is of niet goed is in het opvoedingsproces – dan laat je die vrolijkheid niet zien. Ondertussen worden die lagere aspecten wel gevormd, 'opgevoed' of beïnvloed door het intellect, het inzicht en begrip en andere geestelijke aspecten in het bewustzijn. Ze worden door die geestelijke aspecten als het ware gekleurd.

Als deze geestelijke aspecten bij de dementerende zich terugtrekken, dan valt de controle weg en laat hij zijn gemoedstoestand zien. Hij kan zich niet meer verschuilen. Dan blijkt die norse man eigenlijk heel vriendelijk en vrolijk en een vriendelijk iemand blijkt boos en humeurig. Er zijn ook dementerenden die sterk wisselende stemmingen hebben: vrolijke en depressieve buien wisselen elkaar voortdurend af. Ook dit is te verklaren. Je kan in je leven fasen hebben waarin je welgemutst de uitdagingen van het

leven aangaat, die opgevolgd worden door fasen waarin je het leven niet meer ziet zitten. Maar beide gemoedstoestanden weet je te controleren met je verstand. Als dat zich echter heeft teruggetrokken, komen die wisselende stemmingen ongecontroleerd naar buiten.

Oorzaak dementie

De meeste huidige medici verklaren dementie vanuit het feit dat de hersenen ineenschrompelen. Cellen sterven, bijvoorbeeld omdat bepaalde eiwitten zich ophopen. En inderdaad kun je vaststellen dat het brein bij dementen kleiner geworden is en meer ‘gaten’ vertoont. De vraag is echter óf dementie de oorzaak daarvan is, óf dat het ineenschrompelende brein het *gevolg* is van het terugtrekkende bewustzijn. Immers, wat je niet gebruikt, valt uiteen. Als je je spieren niet gebruikt, worden die ook slap.

Een sterk argument tegen de gedachte dat de ineenschrompelde hersenen de oorzaak zijn van dementie, is de zogenaamde terminale luciditeit. Dat wil zeggen dat mensen die soms al jaren dement zijn en hun eigen kinderen niet meer herkennen, vlak voor hun dood weer lucide, weer helder worden, hun vrienden en familie weer herkennen. Je kunt weer een zinnig gesprek met hen voeren. Hoe zouden ze dat kunnen, als hun bewustzijn in de

hersenen zou zitten die ineengekrompen zijn? Is het niet veel logischer te denken dat het bewustzijn zich had teruggetrokken en vlak voor de fysieke dood nog éénmaal in dit leven zich in volle kracht manifesteert, voordat het zich na het sterven echt losmaakt van dit fysieke gebied? Waarom zou het niet kunnen dat onze hogere vermogens in staat zijn om de hersencellen weer tijdelijk ‘in de juiste trilling’ te brengen?

Terugtrekken bewustzijn

Een volledige en onomkeerbare terugtrekking van het bewustzijn vindt namelijk alleen plaats, als de mens alle levensenergie opgesoupeerd heeft. Elk mens wordt geboren met een hoeveelheid vitale energie. Je leeft zolang die energie er is. Je kunt natuurlijk door een ongeluk of zelfdoding, waar euthanasie een vorm van is, je fysieke voertuig vernietigen, waardoor je bewustzijn geen middel heeft om zich in uit te drukken, maar die levensenergie is er dan nog steeds. Feitelijk ben je nog niet gestorven, omdat het bewustzijn zich nog niet aan het terugtrekken is. Het gevolg daarvan is dat het bewustzijn, nu het geen werkend lichamen voertuig meer heeft om zich in uit te drukken, in een soort ‘tussensfeer’ blijft hangen – al dan niet bewust – totdat die energie verbruikt is. Dat roept de vraag op of dat wel gunstig is.

Het zou goed zijn deze gedachten te overwegen bij het opstellen van een wilsverklaring.

Wilsverklaring

In een wilsverklaring leg je vast wat er medisch gezien met je moet gebeuren als je zelf niet meer in staat bent beslissingen te nemen, omdat je bijvoorbeeld in coma ligt of dement bent. Zo kun je vastleggen dat je niet gereanimeerd wilt worden, of dat je andere medische behandelingen niet wilt. Je kunt daar ook het verzoek om euthanasie in vastleggen, maar dat moet, zoals hiervoor gezegd, wel bevestigd worden.

Het spreekt vanzelf dat je heel goed moet nadenken bij het opstellen van een wilsverklaring. Nu zullen mensen die een wilsverklaring opstellen ongetwijfeld beweren dat ze een weloverwogen keuze gemaakt hebben. Daar mag dan ook niet over getwijfeld worden. Maar je kunt jezelf wel de vraag stellen op welke basis die keuze gemaakt is. Welke bewustzijnsaspecten speelden een rol in die beslissing? Het menselijk bewustzijn is namelijk samengesteld. Het hogere, geestelijke deel ervan heeft een veel groter bereik, overziet veel meer, ziet het eigen leven daarom in een groter verband. Het lagere of persoonlijke deel is veel beperkter.

Het is dat deel dat zich geheel en al vereenzelvigt met de uiterlijke wereld. En is iemand die zich vooral richt op die uiterlijke wereld, in staat een wijs besluit te nemen? Ik heb sterk de indruk dat veel mensen een wilsverklaring uit angst invullen. Ik heb regelmatig mensen gesproken die bang zijn voor aftakeling, dementie en voor andere ziekten die zich vaker manifesteren naarmate je ouder wordt, zoals parkinson. Mensen hebben angstbeelden van een leven in een rolstoel, van incontinentie, niet meer zelf kunnen eten, de mensen die je liefhebt niet meer herkennen. Het is echter de vraag of, als je in een dergelijke, uit angst voortkomende gemoedstoestand verkeert, je in staat bent weloverwogen een beslissing te nemen of een bepaald leven zinvol is of dat het onder het kopje 'uitzichtloos lijden' valt. Immers, als je lichamelijk en mentaal afgetakeld bent, kun je zeker nog wel de zin ervan ervaren en lessen leren. Er zijn wilsverklaringen die dit gegeven erkennen en daarom een artikel opnemen, waarin staat dat de wens tot levensbeëindiging ook gehonoreerd moet worden als men er bij actueel bewustzijn – dat wil zeggen: het bewustzijn als je dement bent – anders over is gaan denken. Wanneer je een wilsverklaring vanuit het geestelijk bovenpersoonlijk deel in je bewustzijn opstelt, zullen de overwegingen om iets wel of niet te doen heel anders zijn. Verandert het onze wezenlijke waarde, als we door anderen verzorgd moeten worden? Veel meer dan naar alleen lichamelijke beperkingen zal je kijken naar het geestelijke welzijn. Welke gevolgen heeft je daad – of het afzien daarvan – voor een toekomstig leven?

Passief of actief

Iemand die met een spirituele visie naar zijn levenseinde kijkt, zal een aantal zaken goed overwegen. Ten eerste begrijpt hij dat elke situatie waarin hij belandt, het gevolg is van eigen denken en handelen. Dat betekent ook dat zijn al dan niet handelen in die laatste fasen gevolgen zal hebben voor het leven na de dood en voor zijn volgende incarnatie.

Vervolgens beseft hij dat elk moment van het leven een leermoment is, ook de pijnlijkste. Immers, ons ware zelf, ons blijvende zelf, kan nooit 'aftakelen', wordt niet geraakt door dementie, maar kan tot de laatste seconde van ons uiterlijk leven leren, groeien. Omdat hij ervan uitgaat dat het bewustzijn zich pas volledig terugtrekt als zijn levensenergie verbruikt is, zal hij zien dat het geen oplossing is om bewust voortijdig het uiterlijke voertuig te doden. Ten derde is hij doordrongen van het feit dat hij anderen niet met zijn beslissingen mag opzadelen.

Als iemand om euthanasie verzoekt, vraagt hij feitelijk een ander hem te doden. Dat leidt tot consequenties, zowel voor hem, zijn naaste familie die daarmee moet instemmen, als voor de dokter die het verzoek uitvoert. Doden is voor een arts een actie die recht ingaat tegen zijn taak, zijn roeping. Ze zullen elkaar in een volgend leven in een onnatuurlijke en dus disharmonische situatie ontmoeten. Ten slotte nog dit: vanuit bovenpersoonlijk motief zal je niet snel de conclusie trekken dat er geen lessen meer te leren zijn. Maar als je meent dat je levensenergie op is, dat je je leven geleefd hebt en dat je niets zinvols meer kunt doen, dan zou je kunnen ophouden met eten — en eventueel ook drinken. Je moet je dan wel afvragen of je zeker weet dat je levensenergie echt op is. En wie heeft daar zekerheid in? Mocht je toch dit besluit nemen, dan zal in een betrekkelijk korte tijd het lichaam niet meer in staat zijn als voertuig voor het bewustzijn te dienen. Je gaat dan, zonder dat je iemand nadeel hebt berokkend, de zalige rust van de dood in en komt, na uitgerust te zijn, verkwikt in een nieuw leven terug.

Wij pleiten er niet voor dat we ons leven door allerlei kunstmiddelen en ingrepen rekken. Sterven is even natuurlijk als in slaap vallen. Het kan het beste gebeuren zonder het te vervroegen of uit te stellen. Daarom lijkt het mij beter dat je in je wilsverklaring verklaart wat je *niet* wilt. Je stelt een behandelverbod op, waarin je vastlegt onder welke omstandigheden je geen toestemming geeft voor behandeling. Zo kun je bijvoorbeeld vastleggen dat je niet gereanimeerd wilt worden.

Overigens kunnen we als we nog wilsbekwaam zijn er veel aan doen om niet dement te worden. Als we ons denken soepel houden, nieuwe ontwikkelingen niet per definitie afwijzen, actief blijven en vooral ons blijven interesseren in mensen, hen helpen, liefdevol en mededogend blijven, dan is de kans een stuk kleiner dat onze verstandelijke vermogens zich terugtrekken terwijl het lichaam nog leeft. Dat hoeft echter niet altijd het geval te zijn. Karmische zaden uit het verleden kunnen de oorzaak zijn dat een mededogend mens die open naar de wereld staat toch dement wordt. Laten we daarom nooit oordelen. En laten we goed zorgen voor onze demente medemensen.

Referentie

1. <https://www.nvve.nl/wat-euthanasie/zorgvuldige-uitvoering>.
-

Terug naar de bron van wetenschap, filosofie en religie

Theo-Sophia: de integrale wijsheid

Tijdens de ITC-conferentie *Theo-Sophia the Integral Wisdom – Returning to the Source of Science, Philosophy and Religion – in Wheaton (VS)*, afgelopen juli, presenteerde Herman C. Vermeulen een inleiding bij het studieonderdeel wetenschap. Wat kan de Theosofia bijdragen aan de wetenschap, opdat die ook de wijsheid van universele kennis gaat herkennen?

Wetenschap gaat over de vraag naar het *hoe* der dingen: *hoe* het leven, *hoe* de wereld, *hoe* het universum in elkaar zit. We kunnen die vraag vanuit verschillende invalshoeken en disciplines benaderen. Maar, zo willen we graag laten zien, *goede* wetenschap vereist filosofie en religie, zonder deze is ze nooit in staat de mensheid werkelijk te helpen.

De wetenschap ontwikkelt zeer mooie en vooruitstrevende systemen, maar vaak houdt men geen rekening met de morele gevolgen van de ideeën die worden uitgewerkt. De uitdaging om een technisch hoogstandje te realiseren gaat men aan zonder na te denken over de gevolgen voor de mensen — en vaak ook voor het milieu. Na verloop van tijd vervalt men dan tot de zienswijze van ‘wat kan dat mag’. In *De Brieven van de Meesters* lezen we dat de Meesters in staat waren om te communiceren met hun chela's over de hele wereld zonder enige materiële middelen. Dat lijkt leuk, maar

de Meester gaf ook de waarschuwing af dat daar een heel sterk moreel aspect aan is verbonden. De verzen-der drukt namelijk een beeld af op iemand anders. Om dit beeld zuiver over te brengen moet er dus sprake zijn van een goede communicatie. Als we dit voorbeeld nu toepassen op het gebruik van onze smartphones, is het duidelijk dat de morele consequenties van al het dataverkeer vaak niet worden overzien.

Waar zou de wetenschap in het licht van ethiek en moraal rekening mee moeten houden — welke kennis zouden wetenschappers moeten integreren in hun werk?

Laten we eens kijken naar enkele basisgedachten die we vanuit de Theosofia kunnen aanreiken. Als uitgangspunt dienen hiervoor de Grondstellingen uit *De Geheime Leer*. Daar heeft de wetenschap het behoorlijk moeilijk mee.

Wat is een grondstelling? De Grondstellingen zijn in hun aard filosofische

Kerngedachten:

- » Alles is bewustzijn, alles is met alles verbonden.
- » Leven, geest, energie, kracht en materie zijn allemaal uitingen van bewustzijn.
- » Het universum is een hiërarchische structuur van bewuste entiteiten.
- » Elke manifestatie van het ENE bestaat uit een samenwerking van ontelbare andere manifestaties.

stellingen, een punt van waaruit we een gedachtegang kunnen opbouwen. Ze bevatten geen dogmatisch verkondigde wet of waarheid.

De eerste Grondstelling luidt:

Eén Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover alle bespiegeling onmogelijk is, aangezien het het menselijk bevattingvermogen te boven gaat en door elke menselijke uitdrukking of vergelijking slechts kan worden verminkt. Eén absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd, beperkt zijn.

De kernbegrippen van deze stelling – alomtegenwoordig, eeuwig, grenzenloos en onveranderlijk – zijn voor de wetenschap nog steeds een probleem. In de modellen die men hanteert, is vaak sprake van ‘gesloten systemen’, waar je berekeningen op kunt loslaten. Maar waar moet je bij grenzenloos beginnen met rekenen? Hoe kun je overal en op hetzelfde moment aanwezig zijn? En hoe kan iets onveranderlijk en oneindig zijn in de tijd?

Ook de tweede Grondstelling biedt een aantal uitdagingen aan de wetenschap:

De Eeuwigheid van het Heelal *in toto* als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het veld van talloze zich manifesterende en verdwijnende Heelallen’, die ‘de zich manifesterende sterren’ en ‘de vonken der Eeuwigheid’ worden genoemd.

Hier lopen wetenschappers op tegen het idee van de eeuwigheid van het Heelal *in toto* — weer die oneindigheid waar ze niets mee kunnen. Men ziet wel iets in de cyclische beweging, de wetmatigheid van periodiciteit, van eb en vloed, maar ‘komen en gaan’ is voor de wetenschap meestal absoluut. Als iets weg is, is het ook definitief weg — en dat is zeker niet de theosofische benadering.

De derde Grondstelling luidt:

De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-Ziel, die zelf weer een aspect van de Onbekende Wortel is; en de verplichte pelgrimstocht voor elke Ziel, een vonk van eerstgenoemde, door de Kringloop van incarnatie (of ‘Noodzakelijkheid’) in overeenstemming met Cyclische en Karmische wet, gedurende het gehele tijdperk.

Het sleutelbegrip in deze stelling is ‘fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-ziel’. Hier le-

zen we ook een verklaring van het hermetisch axioma ‘zo boven, zo beneden’. De wetenschap is al jaren driftig op zoek naar een eenvormig antwoord, de theorie van alles. Men heeft nu vier of vijf hoofdkrachten onderzocht en nog steeds is het totale concept niet gevonden.

Het probleem is het idee dat er achter chaos iets kan zijn. Wetenschappers begrijpen niet waarom er uit chaos een of andere structuur, een verschijningsvorm ontstaat. Zij kunnen niet accepteren dat er boven de chaos een hogere kracht werkzaam is die de ‘chaos-elementen’ beïnvloedt en vormt, en dat daarbij de wetmatigheid geldt van ‘zo boven, zo beneden, zo beneden, zo boven’. Men ziet nog wel ongeveer de overeenkomst tussen een atoom en een zonnestelsel, maar in de details zien ze zoveel verschillen dat ze geen echte gelijkenis zien.

Met het hermetisch axioma is de vrije wil ook al een struikelblok voor de wetenschap. In de details zijn de uitzonderingen waar te nemen. Maar als je het concept van de vrije wil niet integreert, kun je die uitzonderingen niet verklaren. De Theosofia kent de vrije wil nadrukkelijk wel een belangrijke rol toe.

Hoe het ENE het Vele wordt

Uitgaande van deze Grondstellingen is de grote vraag hoe vanuit het ENE zich ontelbare verschijningsvormen manifesteren. Hoe kan het ENE het Vele worden? Laten we het voorbeeld nemen van water dat ijs wordt. Als je een fles water in de diepvries stopt en je haalt hem er voorzichtig uit als het water net onder het vriespunt is, is het nog steeds water. Maar als je de fles een beetje schudt, wordt het water onmiddellijk ijs. Opvallend: het gaat over van de ene in de andere toestand door afkoeling en een beetje beweging.

We kennen ook allemaal de buddhistische uitdrukking van de dauwdruppel die terugvloeit in de oceaan. Het probleem is, dat we – door onze *māyāvische* illusie – die druppel als een afzonderlijk deel zien, los van de totaliteit. Want vaak gaan we uit van het idee van afgescheidenheid en zijn we niet in staat om vanuit het hele concept te denken.

Het ENE en monaden

In de wereld van de verschijnselen kunnen we spreken van universele elementen, universele bouwstenen, hoewel dit geen recht doet aan de diepe filosofische betekenis van het begrip monade dat H.P. Blavatsky hiervoor gebruikt. Vonken of reflecties van het Ene, het zijn beperkte omschrijvingen van het echte proces. Een reflectie is niet het

origineel, dat begrijpen we allemaal, maar toch proberen we zo duidelijk te maken dat de monade in principe het ENE is. En zich kleedt in vormen die we reflecties noemen, omdat 'inkleden' een beperkte uitdrukking is van wat de vonk in essentie is, dat ENE.

Monaden zijn de ultieme elementen van het universum. Alles wat we zien is in feite een uitdrukking van een monade. Bewustzijn in oneindig verschillende gradaties. Blavatsky gebruikte de termen 'spiritueel substantiële entiteiten'. Zoals ze in sommige artikelen zegt dat een monade het ENE vertegenwoordigt, maar in de kern ook de weerspiegeling van het ENE is. We moeten leren om niet in delen te denken, maar consequent te denken vanuit het Geheel.

Als reflecties van het ENE maken monaden – zo leren we in onze literatuur – een lang en indrukwekkend proces door van evolutie en/of emanatie. Twee begrippen die bijna hetzelfde zijn, met dien verstande dat evolutie in de darwinistische betekenis niets te maken heeft met de theosofische betekenis: naar buiten brengen wat latent aanwezig is, het ENE. Hierbij leren de monaden in samenwerking met minder ver ontwikkelde monaden steeds meer uitdrukking te geven aan wat ze in hun diepere kern in wezen zijn: steeds meer van zichzelf, een weerspiegeling van het ENE.

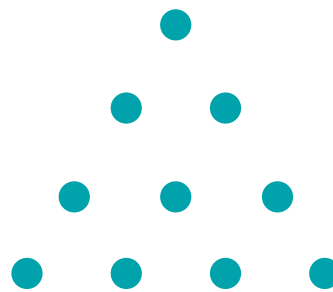
In dit proces van samenwerken zijn monaden dus hiërarchisch gestructureerd op basis van de kwaliteit van wat ze al tot uitdrukking kunnen brengen van dit Ene. In het lange evolutieproces (uitwikkeling) gaat dit stap voor stap en over de lange periodes van activiteit en rust spreken we dan van manvantara's en pralaya's, tijden die nodig zijn om een bepaald niveau van uitdrukking te bereiken. De hiërarchische structuur van de samenwerking is gebaseerd op de kwaliteit van hun expressie, wat ze tot uitdrukking kunnen brengen; *niet* op wat ze in essentie zijn, omdat ze in essentie, in principe allemaal *hetzelfde* zijn, dat ENE.

Oneindige samenwerking

Elke manifestatie van het ENE bestaat uit een samenwerking van ontelbare andere manifestaties van dat ENE, wat uitdrukkingen zijn van de desbetreffende monaden. Het is niet slechts één monade, één wezen dat zich uit. Er is altijd samenwerking. Neem onszelf als voorbeeld: we zijn een mens, we zijn een monade die het niveau heeft bereikt om menselijke kwaliteiten tot uitdrukking te brengen. We werken daarbij samen met miljarden andere wezens. Cellen, moleculen — en dan hebben we het nog niet eens over de meer spirituele niveaus van onze samengesteldheid

zoals de gedachten die we hebben, of de samenwerking van monaden met gelijke ontwikkeling of met verder ontwikkelde. Een monade werkt in een hiërarchische structuur samen met andere monaden die minder ver zijn geëvolueerd in het uitdrukken van hun oneindige kosmische kwaliteiten. Het is allemaal samenwerking, oneindige samenwerking. Dus we kunnen nooit zeggen: "Ik ben hier en ik doe dit zelf" — omdat er miljarden andere wezens bij betrokken zijn.

In dit proces van samenwerking is het belangrijk te beseffen dat de hogere monaden nooit de lagere monaden worden, of 'af dalen' tot hun niveau. De samenwerking vindt plaats door resonantie. Er is weerklink, als de ontvanger op dezelfde aard of frequentie van de boodschap staat afgesteld als de zender. Ofwel, een communicatie werkt net zo goed als de mate waarin 'hoog' en 'laag' synchroon zijn in hun gerichtheid. Zo communiceren we ook met ons denken, met het uitwisselen van gedachten. Dit beeld is ook van belang als we de termen uit onze literatuur gebruiken om de monaden te benoemen naar hun vermogen om hun oneindige kosmische kwaliteiten tot uitdrukking te brengen. Zo spreken we bijvoorbeeld van goddelijke, menselijke en dierlijke monaden.

Hiërarchische samenwerking

De samenwerking tussen verder en minder ver ontwikkelde monaden is altijd hiërarchisch. Het universum is een groots voorbeeld. De wetenschap herkent wel een soort systeem in het universum, maar als we naar de hiërarchische vorm van de tetractys kijken kunnen we ons vanuit de Theosofia beter voorstellen hoe oneindige reeksen van monaden – bewustzijnscentra – samenwerken. De top van de hiërarchie (de hyparxis) bestaat uit de relatief hoogst ontwikkelde monade, en de basis uit de monaden die de minimale kwaliteit uitdrukken om deel uit te maken van die hiërarchie. Deze laagst ontwikkelde monaden in deze hiërarchie noemen we vaak ook een levensatomen. Tegelijkertijd vormt elke monade in de hiërarchie ook weer de

top van een hiërarchie daaronder. In de tetractys zie je dat het een volmaakt werkend systeem is. De top inspireert van bovenaf – tot onder aan toe – maar wordt ook geïnspireerd door de hiërarchie boven hem. Een prachtig beeld van hiërarchie in hiërarchie in hiërarchie. We kennen natuurlijk ook het voorbeeld van onze organen. Het zijn systemen op zichzelf, hiërarchieën op zichzelf — met als overkoepelende hiërarchie het menselijk bewustzijn.

Bewustzijn en materie

Als Theosofen zijn we gewend om te spreken over geest en materie als twee zijden van het bewustzijn. *Alles* is bewustzijn. Maar in de wetenschap – en ook in het algemeen – denkt men bij materie aan iets dat niet leeft, dat niet spiritueel is, aan dode stof. Daarom zien we in de wetenschap een groot verschil in de concepten van bewustzijn en materie.

Ik vind de definitie die Plato geeft aan bewustzijn heel verhelderend. Bewustzijn, zo zegt hij, is in staat om te handelen en te reageren, kan zichzelf in beweging zetten en kan in beweging worden gezet.

Met deze eenvoudige definitie kun je vaststellen dat alles hier aan voldoet. Op chemisch niveau, in de werking van ons lichaam, in het zonnestelsel: alles werkt op elkaar in en heeft een wisselwerking. Ook de zwaartekrachtwet van Newton is een voorbeeld van interacties van lichamen — en dat is ook een vorm van communicatie.

We maken natuurlijk wel het onderscheid tussen de twee belangrijkste kwaliteiten van bewustzijn, *onzelf*bewustzijn en *zelf*bewustzijn. Maar alle vormen van manifestatie – leven, materie, kracht, elektriciteit, van de hoogst ontwikkelde supergoden tot de laagste elementalen – alles in het Universum is bewustzijn. Voor de Theosofia leeft alles en is alles in wisselwerking met elkaar.

Geest en materie zijn relatieve begrippen

Onze menselijke samengesteldheid omschrijven we vaak met de driedeling van een spiritueel – onvergankelijk – deel, een reïncarnerend – lerend – deel en een lichamenteel – vergankelijk – deel. Het is belangrijk om voor ogen te houden dat ook hier op elk niveau sprake is van een hiërarchische structuur. Op *elk* niveau zijn zeer gevorderde monaden actief, zeer gevorderd in hun expressie — en weinig gevorderde monaden, weinig gevorderd in hun expressie. En ze werken samen.

De weinig gevorderde monaden zijn wel actief op dat spirituele gebied maar meer in onzelfbewuste toestand, dienstbaar. Ze zijn dus spiritueel maar minder ver ont-

wikkeld in het tot uitdrukking brengen van het ENE. Ze moeten nog een lange evolutionaire weg gaan voordat ze behoren tot de vergevorderden op dat spiritueel gebied. We zijn als mens beperkt in ons waarnemingsvermogen. Materie en geest zijn relatieve begrippen: materie is gekristalliseerde geest. Maar voorbij een te laag of te hoog niveau van expressie houdt onze perceptie op. Precies zoals onze waarneming van licht is beperkt tot de golflengten tussen ultraviolet en infrarood.

Met ons denkvermogen kunnen we ons gelukkig wel een voorstelling maken van de grootse manifestaties van bewustzijn die onze uiterlijke zintuigen niet waarnemen. Het Universum wordt hiërarchisch geleid — van het spirituele naar het materiële, van hoger bewustzijn naar lager bewustzijn. Dat is de structuur die we kunnen aflezen in de tetractys.

Niveaus van samenwerking: EEN, Eenheid en Vereniging

In de samenleving zien we ook verschillende niveaus van samenwerking, maar dan gaat het met name om de intensiteit. Er zijn organisaties waarin mensen elkaar moeiteloos vinden en samenwerken als de vingers van één hand, deze zijn dus een EEN. Er zijn ook organisaties die wel als eenheid functioneren, maar waarbij het onderste deel van de hiërarchie hulp en instructie nodig heeft van de top. En er zijn organisaties die als een vereniging werken, in los verband werkende mensen die zeggen: “Ik werk graag voor uw organisatie. Als u mij belt en ik heb tijd, dan kan ik iets doen.” Deze drie intensiteitsniveaus om met elkaar samen te werken vinden we in elk systeem terug. Nog eenmaal het voorbeeld van ons lichaam: we hebben cellen die gedurende ons hele leven bij ons blijven en we hebben cellen die om de paar seconden binnenkomen en uitgaan. Daar zie je dat het een zeer dynamisch systeem is, gebaseerd op deze drie niveaus van intentie tot samenwerking.

Het is mijn overtuiging dat de wetenschap zich veel ruimer zou ontwikkelen, meer de mens en de Kosmos zou begrijpen, als men open zou staan voor de fundamentele ideeën die de Theosofia aanreikt.

Als de wetenschap dezelfde uitgangspunten zou volgen als de Theosofia, zou ze een grote stap voorwaarts maken: eenheid aller dingen, cycliciteit, zo beneden zo boven, alles leeft, er is geen dode materie, alles is onderhevig aan dezelfde universele wetten.

Theosofie in de Natuur

Zien zonder ogen, ruiken zonder neus: waarneming in het plantenrijk

Venusvliegenvanger.

Kerngedachten:

- » We gebruiken onze zintuigen om waar te nemen, maar de *werkelijke* waarneming vindt plaats in ons bewustzijn.
- » Zintuigen zijn de instrumenten, de kanalen om informatie van de omringende wereld door te geven aan het bewustzijn. Voor planten is dat niet anders.
- » Planten beschikken op *hun niveau* over dezelfde vijf zintuigen als mensen. Het gaat om de functie, niet de vorm.
- » Naast uiterlijke zintuigen bestaan er ook innerlijke, waarmee we waar kunnen nemen op het astrale, minder stoffelijk gebied. Omdat deze vorm van waarnemen niet aan het fysieke lichaam gebonden is, stelt het een plantbewustzijn in staat om op afstand waar te nemen.

Wetenschappers beginnen te ontdekken dat planten vermogens hebben waarvan tot nu toe het bestaan niet voor mogelijk gehouden werd. Meer dan een verzameling automatisch reagerende cellen, blijken planten individuen te zijn, bewuste wezens die in staat zijn om op basis van een altijd veranderende omgeving gerichte keuzes te maken.

De Italiaanse biologe Monica Gagliano doet bijzonder onderzoek aan planten. In tegenstelling tot de meeste van haar collega's, richt ze zich bij haar onderzoek niet op chemische processen op celniveau, maar benadert ze planten als lerende wezens. Met haar intuïtieve aanpak probeert ze het algemene, beperkte beeld dat we van planten hebben, te verruimen. Onze visie is zo beperkt omdat we ons flink vergissen in de op het eerste gezicht passieve, bewegingloze toestand van planten. Maar juist omdat planten niet, zoals dieren, de mogelijkheid van beweging hebben, zo stelt Gagliano, zijn ze uiterst alert op prikkels uit de omgeving. Die prikkels roepen bij planten acute en dus zeer actieve reacties op.

Haar experimenten zijn erop gericht het waarnemingsvermogen van planten aan het licht te brengen. Haar proeven hebben zeer verrassende uitkomsten. Zo heeft ze recentelijk ontdekt dat planten kunnen horen. Daarmee speelt ze nu een voortrekkersrol in het gloednieu-

we onderzoeksveld van de planten-bio-akoestiek.⁽¹⁾

Toch is het vermogen van planten om waar te nemen niet nieuw ontdekt in de biologische wetenschap. De beroemde bioloog Charles Darwin was al gefascineerd door het vermogen van planten om waar te nemen en aan de hand van externe prikkels gericht in een bepaalde richting te bewegen. Hij schreef er een boek over: *The Power of Movement in Plants*.

Wat is waarnemen?

Maar wat is waarnemen? En wat kunnen we ons daarbij voorstellen als we het over slijmzwammen en planten hebben? Laten we om dit helder te krijgen eerst bij onszelf beginnen. Via onze vijf uiterlijke zintuigen, zicht, tast, smaak, reuk en gehoor nemen we de uiterlijke wereld om ons heen waar. Maar je kan je afvragen wie of wat er precies waarneemt. Als het onze zintuigen zouden zijn, waarom zijn er dan zoveel verschillende smaken en interpretaties omtrent wat we waarnemen, terwijl het waargeno-

mene identiek is? Wie hier een moment bij stilstaat komt al snel tot de conclusie dat het niet onze zintuigen zijn, maar ons bewustzijn dat de werkelijke waarneming doet. Een echtpaar in een museum kijkt naar een schilderij, de vrouw vindt het prachtig, de man ziet er niets in en loopt liever snel door naar het museumrestaurant voor wat olijven. “Jakkas, olijven!” zegt de vrouw ... Zie hier, hetzelfde beeld, dezelfde smaakbron en toch twee totaal verschillende waarnemingen. Iedereen is bekend met dit fenomeen, en toch staan we maar weinig stil bij wat dit impliceert, namelijk dat onze zintuigen slechts instrumenten zijn. Het zijn de kanalen, waardoor de informatie van de uiterlijke wereld aan ons bewustzijn – de waarnemer – wordt doorgegeven. De poorten waardoor het bewustzijn de uiterlijke wereld kan ‘aftasten’. Onze zintuigen zijn de uiterlijke organen van innerlijke vermogens om de ons omringende wereld op te nemen.

Als we vanuit dit principe naar het plantenrijk kijken, dan kunnen we ons een voorstelling maken van wat waarnemen bij planten inhoudt. Net als wij hebben planten ook bewustzijn, *zijn* planten bewustzijn,⁽¹⁾ wat overigens niet hetzelfde is als *zelf* bewustzijn. Wat wij van een plant waarnemen is het lichaam van het erachter liggende, er doorheen werkende plantbewustzijn. En net als bij ons het geval is, doet het plantbewustzijn de waarneming op basis van de informatie van de uiterlijke wereld, waar het vervolgens zijn gedrag op afstemt. En net als wij hebben planten zintuigen, zij het op *hun niveau* die de informatie van het uiterlijk gebied doorgeven. Waar we ons van los dienen te maken is het beperkte idee dat om te ruiken een neus nodig is en om te proeven een tong, et cetera. Het gaat om de *functie* niet om de vorm.

De vijf zintuigen

Onderzoek naar deze functies in het veld van plantenonderzoek onthult stap voor stap dat planten, analoog aan onze vijf zintuigen, hun eigen organen ontwikkeld hebben om op hun niveau precies hetzelfde te kunnen doen. Wetenschappers beginnen te ontdekken dat planten vermogens hebben waarvan tot nu toe het bestaan niet voor mogelijk gehouden werd en die alleen aan het dierenrijk werden toegeschreven.

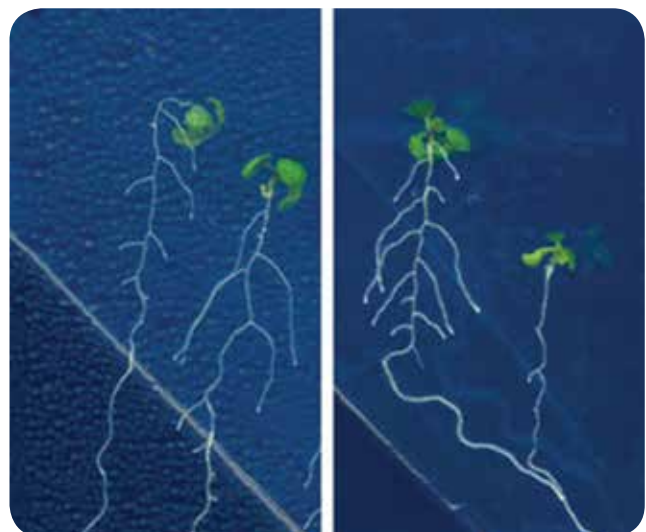
ruiken

Met bepaalde receptoren kunnen ze stoffen in de lucht ‘ruiken’. Bomen in de savanne waarschuwen hun burens via de lucht met signaalstoffen wanneer ze aangevreten worden door giraffen, waarop de soortgenoten als reactie

een afweermechanisme in gang zetten en een stof aanmaken waardoor de bladeren vies gaan smaken. In andere onderzoeken is bij vraat van insecten hetzelfde mechanisme waargenomen.

proeven

Waar het bij reuk vluchtige stoffen betreft, gaat het bij proeven om vloeibare stoffen. Met hun wortelpunten zijn planten in staat om in water opgeloste stoffen te ‘proeven’. Aan de hand van experimenten is aangetoond dat planten hun wortels prompt een andere kant op laten groeien op het moment dat die wortels voor de plant nadelig zout ‘proeven’.⁽²⁾ Ook communiceren planten met hun wortels. Soortgenoten blijken elkaar met signaalstoffen van wortel tot wortel te waarschuwen als er een periode van droogte aanbreekt. Degenen die het signaal ontvangen nemen meteen hun maatregelen, zodat ze minder vocht verdampen.

De wortels van Arabidopsis-zaailingen (controles links) veranderen hun neerwaartse koers wanneer ze zout tegenkomen (rechts).

voelen

De werking van het tastzintuig zien we bij het beroemde plantje *Mimosa pudica*, dat in een klap al zijn blaadjes

invouwt op het moment dat het aangeraakt wordt. Ook de vleesetende venusvliegenvanger klapt zijn bladeren dicht zodra er een insect op landt. Interessant genoeg doet hij dat niet onmiddellijk, maar pas als er minstens twee van zijn tasters zijn aangeraakt zodat hij zeker is dat de prooi groot genoeg is en niet kan ontsnappen.

zien

Ook het vermogen om te ‘zien’, om verschillende golflengtes licht te onderscheiden is vastgesteld bij planten. Zoals wij fotoreceptoren in onze ogen hebben, hebben planten hun eigen receptoren in bladeren en stengels. Dit stelt ze in staat om de juiste richting op te groeien, meestal naar het zonlicht toe. Maar ook als een plant overschaduwde dreigt te worden neemt hij dat waar. Als reactie investeert hij dan meteen alle energie in de stengel om snel boven de ander uit te groeien, met de bladen omhoog gericht. Als dit gelukt is kan hij weer ‘ontspannen’ en laat hij zijn bladeren weer wijd uitspreiden om maximaal licht te kunnen ontvangen.

horen

Pas recentelijk is het revolutionaire bewijs geleverd dat planten ook kunnen horen. Deze bijzondere ontdekking is gedaan door de Italiaanse biologe Monica Gagliano.⁽³⁾ In een proefopstelling waarbij ze het geluid van stromend water aan planten liet ‘horen’, ontdekten ze dat de wortels richting dit geluid groeiden. Dit deed ze door onder de grond een plastic buis te plaatsen waar water doorheen stroomde. Ondanks dat de buis aan de buitenkant droog was, zochten de wortels toch gericht hun weg ernaartoe. Wetenschappers tasten nog in het duister omtrent welke onderdelen van de plant het geluid kunnen registreren.

Innerlijke zintuigen

De vraag is echter of de planten ook daadwerkelijk het geluid van het water waarnemen of dat er meer bij komt kijken. Het is bijvoorbeeld bekend dat planten uiterst gevoelig zijn voor elektrische invloeden en dat ze een elektrisch veld hebben waarvan ze gebruikmaken om bijvoorbeeld op afstand met bijen te communiceren.⁽⁴⁾ Als we dit vanuit het bewustzijnsuitgangspunt bekijken, komt dit verschijnsel overeen met wat in de Theosofie ‘waarnemen op astraal gebied’ wordt genoemd. Een gebied of energieniveau dat net wat minder stoffelijk is dan het zichtbare gebied en daarom ook niet door onze stoffelijke zintuigen waargenomen kan worden, maar wel met het type zintuigen dat op dit astraal gebied werkzaam is. Deze

meer innerlijke zintuigen gebruiken we allemaal bewust of onbewust wanneer we bijvoorbeeld ‘de sfeer proeven’, wanneer we een ruimte aanvoelen of bij een ander peilen wat diens gemoedstoestand is. Het zijn ‘innerlijke antennes’ waarmee we aanvoelen wat niet stoffelijk waarneembaar is. Omdat het een ijler aspect van ons bewustzijn betreft, is het ook niet aan ons fysieke lichaam en zijn reikwijdte gebonden, vandaar dat we zaken op grotere afstand kunnen aanvoelen.

Bij dieren is dit vermogen om op dit astraal gebied waar te nemen sterk ontwikkeld. Zoals we zien bij olifanten die uren voorafgaand aan een tsunami de heuvels op vluchten, paarden die feilloos iemands emotie op weten te pikken of honden die tot soms uren van tevoren een epileptische aanval voelen aankomen bij hun baasje en hem daarvoor waarschuwen.

Bij ons is dit vermogen wat meer op de achtergrond geraakt omdat we het in deze fase van onze evolutie eigenlijk al zijn ontgroeid. Wij ontwikkelen als zelfbewuste wezens het denkvermogen. Wij zijn actief in de denksfeer, met het waarnemen van gedachten. Hiertoe behoort zeker ook het gevoelsmatige denken, maar we zijn met name het intellectuele en inzichtelijk denken, het begripsvermogen aan het ontplooiën. Dat stelt ons in staat een meer werkelijke waarneming te doen dan het slechts aftasten van het gebied dat zich net boven het stoffelijke bevindt. Overigens wijst de Theosofie op nog twee innerlijke zintuigen die nu nog latent in ons zijn maar die we in de loop van deze evolutiefasen zullen ontwikkelen als ons bewustzijn op meer geestelijk gebied ontwaakt. Maar terug naar de planten.

Ontplooiën van gevoel

Volgens de Theosofie zijn planten in een evolutiefase waarbij ze het vermogen om astraal aan te voelen juist aan het ontwikkelen zijn. Mogelijk dat dit vermogen een rol speelt bij de waarneming van het water zonder dat er een fysieke uitwisseling plaatsvindt. Een voorbeeld waarbij deze waarneming op afstand, dit aftasten, zeker een rol moet spelen is het fascinerende verschijnsel van een stokboon die, in zijn zoektocht naar noodzakelijke houvast, feilloos naar een steunpilaar toe weet te groeien die wel een meter verderop staat.⁽⁵⁾ Nog interessanter wordt het wanneer twee stokbonen om dezelfde paal concurreren, schitterend te zien in een filmpje van de bioloog Stefano Mancuso, die wetenschappelijk onderzoek doet naar bewustzijn bij planten.⁽⁶⁾ Aanvankelijk spurten ze beide omhoog om vervolgens naar de paal toe te bewegen, maar zodra de eerste de paal bereikt heeft, gebeurt er

iets bijzonders: nummer twee staakt meteen zijn poging en wendt zich van de paal af, op zoek naar een andere steun. Zonder dat er enige aanraking heeft plaatsgevonden. Deze experimenten laten zien dat planten zich wel degelijk bewust zijn van hun omgeving en er bovendien meteen op anticiperen.

Tot slot nog een voorbeeld dichter bij huis waar we de gevoeligheid van planten kunnen herkennen. We kennen allemaal wel iemand met de typische ‘groene vingers’, waarbij de planten altijd in volle kracht zijn en weelderig in bloei staan. Iemand die echt om zijn of haar planten geeft, er als het ware van houdt en die sfeer ook uitstraalt. Ook al vergeet diegene wel eens een weekje water te geven, de invloed van zo iemand gaat verder dan alleen het verrichten van de juiste handelingen.

Een nieuwe kijk

Waarom zijn deze wetenschappelijke bevindingen zo belangrijk? Omdat, zo zegt de Italiaanse biologe, dit inzicht fundamenteel is voor de visie die we hebben op wat planten zijn en daarmee hoe we met de natuur omgaan. Dat een plant meer is dan een toevallig genetisch product, een automatisch reagerende verzameling cellen. Nee, planten zijn *individuen*, levende, dynamische wezens. Met een innerlijke, instinctieve drang om zich verder te ontplooiën en precies datgene te doen wat daarvoor nodig is. Het is dezelfde innerlijke drang die een zaailing de kracht geeft om vanuit het pikkedonker dwars door asfalt naar het licht toe te groeien. Wezens die net als wij rust nodig hebben en letterlijk uitgeput raken wanneer hun dag- en nachtritme verstoord wordt. Zo sterven bomen in de stad die continu aan licht blootgesteld worden veel eerder dan hun soortgenoten die wel hun nachtrust krijgen.⁽⁷⁾

Al is het is nog zo primitief, planten hebben een eigen karakter en een bewustzijn waarmee ze op hun niveau duidelijk keuzes maken. De recente wetenschappelijke inzichten dragen bij aan dit besef dat hopelijk uitgroeit tot een andere meer ethische kijk op hoe we omgaan met de natuur en het plantenrijk.

Tot zover het vermogen om waar te nemen. Maar in haar onderzoek gaat Monica Gagliano verder dan waarnemen en heeft ze ook aangetoond dat planten in staat zijn om te leren. In het volgende artikel in deze serie zullen we hier verder op ingaan en kijken welke antwoorden de Theosofie geeft op het vermogen van planten om te leren, ja, zelfs te herinneren!

Referenties

1. Monica Gagliano, Mavra Grimonprez, Martial Depczynski, Michael Renton, Tuned in: plant roots use sound to locate water. https://www.researchgate.net/publication/315811492_Tuned_in_plant_roots_use_sound_to_locate_water.
 2. Barend Voorham, ‘Het mysterie van bewustzijn’. Artikel in *Lucifer*, jaargang 41, nummer 3, juni 2019, blz. 73-79.
 3. The Art of Being Flexible: How to Escape from Shade, Salt, and Drought. https://www.researchgate.net/publication/263513345_The_Art_of_Being_Flexible_How_to_Escape_from_Shade_Salt_and_Drought.
 4. Dominic Clarke, Erica Morley, and Daniel Robert, The bee, the flower, and the electric field: electric ecology and aerial electroreception. *J Comp Physiol A Neuroethol Sens Neural Behav Physiol*. 2017; 203(9): 737-748.
 5. Are plants conscious? <https://www.youtube.com/watch?v=g-BGt5OeAQFk>.
 6. Zie ref. 5.
 7. Peter Wohlleben, *Het verborgen leven van Bomen*, 2016, A.W. Bruna Uitgevers B.V., Amsterdam, blz. 128.
-

Boekbespreking van *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*

Het oude Egypte liet de latere mensheid een wonderbaarlijke erfenis na van grote piramiden en tempels, indrukwekkende religieuze kunst, heilige geschriften en een zeer uitgebreide en complexe mythologie. Terecht gaat de auteur van het boek *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*, Corina Zuiderduin, ervan uit dat achter al deze bouwwerken, godenbeelden, dodenboeken en mythen een diepere kennis en wijsheid schuilgaat. Die wijsheid werd in symbolische vorm doorgegeven en bleef dus beschikbaar voor elk 'die oren had om te horen'.

Dit artikel is langer dan gebruikelijk voor een boekbespreking. De reden is dat het thema ons een mooie kans leek enkele aspecten van deze boeiende beschaving te bespreken.

Het oude Egypte

Voordat we ingaan op het opmerkelijke boek *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*, geven we eerst een heel algemene indruk van de oud-Egyptische beschaving.

De Egyptische beschaving bestond gedurende vele duizenden jaren. Haar oorsprong ligt in de grijze oudheid, in feite in de periode dat de oude Atlantische continenten langzaam zonken, en het Afrikaanse continent rees. Gedurende tienduizenden jaren bracht de Nijl vruchtbare grond vanuit het Zuiden, vanuit Centraal-Afrika naar het Noorden, en bouwde zo letterlijk het Egyptische land.

De diepere oorsprong van de wijsheid en kennis van deze beschaving, zeggen de theosofische Leraren, ligt zowel in de oud-Atlantische landen

als in Centraal-Azië, dat enkele miljoenen jaren geleden een vruchtbaar land was en een zeer hoogontwikkelde cultuur had. De zuivere universele wijsheid (Theosofia) kwam van oorsprong uit Centraal-Azië, terwijl veel magische, gedegeneerde kennis uit de oud-Atlantische culturen kwam. Een voorbeeld van dat laatste is de gewoonte om gestorvenen te mummificeren. We moeten dus rekening houden met beide soorten 'input'.⁽¹⁾ De oud-Egyptische cultuur maakte vele perioden door, culturele pieken en dalen, maar heeft als algemene kenmerk dat de meeste bewoners *alle* onderdelen van hun leven, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat, in het licht zagen van hun toewijding aan de goden, aan het goddelijke. De vorm waarin dit godsdienstige ge-

Kerngedachten:

» De auteur van dit boek laat overtuigend zien dat aan de bouwwerken, dodenboeken en mythen van het oude Egypte een diepere kennis ten grondslag lag: een coherente en universele levensfilosofie.

» De oude Egyptenaren gebruikten, evenals alle andere volkeren in de oudheid, symbolen die aansloten bij hun leefwereld. Toch belichamen deze symbolen vaak universele waarheden.

moed werd uitgedrukt, verschilde enorm van plaats tot plaats en van tijd tot tijd. Deze toewijding was voor hen geen sociaal opgelegd ‘moeten’, maar kwam voort uit hun eigen religieuze intuïties en aspiraties. We vragen ons af hoeveel mensen in onze moderne samenleving een dergelijke visie en houding nog kunnen begrijpen.⁽²⁾

Daarnaast was Egypte bij de buurlanden bekend als het ‘land van schaduw’. Daarmee bedoelde men een land van magiërs, die kennis hadden van onzichtbare krachten en deze krachten soms gebruikten – en misbruikten – om materiële doeleinden te verwezenlijken.⁽³⁾

Hoe komen we achter de diepere achtergronden van de Egyptische symbolen?

Ook de Egyptische cultuur was net als elke cultuur onderhevig aan initiële groei, gevolgd door een geleidelijke achteruitgang, degeneratie, een steeds verdergaande vernauwing van het begrip. Dit had uiteindelijk de ondergang van oud-Egypte tot gevolg. Waardoor uiteindelijk enkel uiterlijke overblijfselen resteerden, als ‘zwijgende’ raadselen, als onverklaarde sfinxen. Wie weet nu werkelijk en met zekerheid welke kennis daarachter stak?

De auteur tracht deze formidabele moeilijkheid te verminderen door te trachten alles te bekijken vanuit de universele wijsheid of Theosofia: de wijsheid die ten grondslag ligt aan *elke* grote beschaving en dus ook de Egyptische. Althans, zolang deze wijsheid nog zuiver werd doorgegeven en geleefd. Daarmee willen we niet zeggen dat de auteur alleen theosofische bronnen heeft geraadpleegd. Dat is niet zo, ze heeft vele wetenschappelijke bronnen benut, en ook de geschriften van grote filosofen uit het verleden, zoals Lao-tse, Plato en Plotinus. Er is een lange en rijke literatuurlijst. Wat we willen zeggen is dat de *kerngedachten* die gebruikt zijn om de betekenis van de symboliek te ontdekken, direct afgeleid zijn van een studie van de Theosofie. Corina Zuiderduin brengt een individuele, eigen interpretatie die zij baseert op de drie grondstellingen van de Theosofia, de Universele Wijsheid, zoals H.P. Blavatsky die in de Proloog van *De Geheime Leer* heeft verwoord. Immers, paragrafen 1.2 tot en met 1.4 zijn overduidelijk beschrijvingen van deze drie grondstellingen. Ook komen we in het boek op vele plekken beschrijvingen tegen van de zeven ‘Juwelen van Wijsheid’, de zeven bouwstenen die de uitwerking vormen van de drie basisgedachten. Deze zeven zijn: reïncarnatie, oorzaak en gevolg, hiërarchieën, zelfwording, progressieve evolutie, de twee paden, en kennis van de Eenheid.

Dat de auteur inderdaad van de Universele Wijsheid uit-

ging, blijkt ook uit de bijlage ‘Egypte en andere culturen’, waarin ze aantoont dat de kerngedachten achter de Egyptische religie ook terug te vinden zijn in de oude Indiase, Chinese en Griekse wijsheid. Dit feit kan iedereen voor zichzelf bewijzen, als hij door de verschillen in symbolische vormen en mythen heen weet te kijken.

Dit alles doet ze zonder ergens in het boek het woord ‘Theosofie’ te noemen of een verwijzing te geven naar bijvoorbeeld *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky. Op de consequenties, de ‘voors en tegens’ die dit heeft, gaan we aan het einde van deze boekbespreking in.

Theosofie: de sleutel tot dieper begrip

Corina Zuiderduin weet aannemelijk te maken dat veel symbolen door de theosofische bril bekeken, een begrijpelijke betekenis krijgen en tegelijk een grote ethische waarde en stimulans in zich dragen. Ook die stipt ze aan. Immers, de studie van deze religieus-filosofische inzichten is niet zonder consequenties. Het doet een direct beroep op ons geweten en ethische aspiraties. We zullen wat met onze kennis – als we die zelf hebben onderzocht en waar bevonden – moeten doen! We weten meer dan vroeger. Het voorwoord is geschreven door de hoogleraar egyptologie van Universiteit Leiden, Olaf Kaper. Daarin merkt hij op: “De auteur heeft steeds een originele kijk op het materiaal, en zij ziet verbanden met andere bronnen die nog niet eerder waren opgemerkt. Uit de combinatie van gegevens komen verrassende nieuwe inzichten.”

Natuurlijk zijn alle visies en beschrijvingen zo goed en zo compleet als de inzichten van de auteur reiken. Maar Corina Zuiderduin pretendeert niet meer dan dat ze de lezers haar eigen visie, haar eigen interpretatie aanbiedt, zoals ze op bladzijde 11 schrijft. De auteur benadrukt terecht dat er vele betekenislagen achter elk religieus symbool schuilgaan, van meer materieel tot zeer abstract en spiritueel (zie bijvoorbeeld blz. 8-10). Elke beschrijving en duiding is daarom altijd voor verdieping en uitbreiding vatbaar.

De aard van het boek

Corina Zuiderduin bespreekt een groot aantal religieus-filosofische ideeën in zes hoofdstukken. Het boek bestaat uit 336 bladzijden, en bevat 500 illustraties met toelichtingen. Het boek is zeer fraai vormgegeven door een professionele ontwerpster. Het is een groot plezier om in het boek te bladeren en de illustraties met toelichtingen te bekijken.

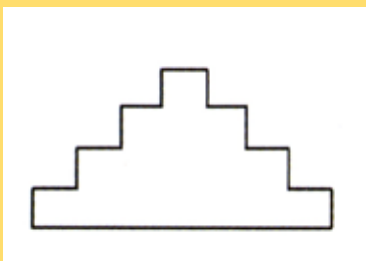
Vaak gaat de auteur in op de taalkundige betekenis van

Voorbeelden van Egyptische symboliek

De oude Egyptenaren gebruikten symbolen die aansloten bij hun leefwereld. Zo deed elk volk. Bij de Egyptenaren zijn deze symbolen vaak geënt op het Nijllandschap. De jaarlijkse cyclus van overstromingen en droogvallen van de oevers is de hartenklop van het Egyptisch leven. Toch belichamen deze cultuurgebonden symbolen vaak universele waarheden. Dit wordt in het boek met talloze voorbeelden geïllustreerd. We kunnen diezelfde waarheden terugvinden bij andere volkeren, maar dan verhuld in hún cultuurgebonden symbolen. We noemen hieronder drie typisch Egyptische symbolen:

1. De hiëroglief voor 'Oerheuvel' is een piramide-achtige trap. We herkennen hierin ook de basisvorm die model staat voor alle piramiden. Het symbool beeldt de hiërarchische opbouw van een kosmos uit: er is het Ene Punt (de "Monade" zou Pythagoras zeggen) waaruit de hele hiërarchie voortvloeit, stap voor stap, van spiritueel tot stoffelijk. We kunnen dit Egyptische symbool goed vergelijken met de tetractys van Pythagoras en de berg Meru van de Indiase filosofie.

Waarom gebruikten de Egyptenaren het symbool 'oerheuvel'? Volgens de auteur zit het zo: als de Nijl zich in de droge tijd terugtrekt in zijn oevers, komen eerst de kleine heuvels boven het water uit. Eerst de top en dan de lagere gedeelten. Op de top begint het eerste leven te verschijnen. Uiteindelijk raakt alles begroeid.

Hiëroglief van de Oerheuvel.⁽⁸⁾

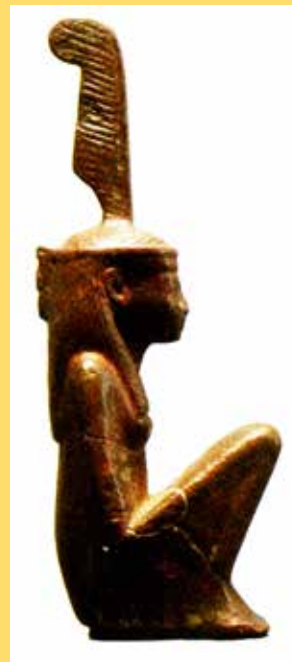
2. De kikker is één van de vele Egyptische symbolen voor de cyclussen in de Natuur. Een ander en bekender symbool is de mestkever. Over de kikker: deze komt in de regentijd 'plotseling' in grote aantallen tevoorschijn om in de modderige poelen eieren te leggen. In de droge tijd liggen de volwassen dieren in een hol onder de grond, in een zomerslaap. Je ziet ze dan niet. Vandaar dat de kikker zo'n

geschikt symbool is voor de cyclische aard van alle leven, die perioden van uiterlijk leven afwisselt met perioden waarin het bewustzijn zich terugtrekt in zijn geestelijke kern.

Kikker, symbool voor cyclussen.⁽⁹⁾

3. De struisvogelveer beeldt de kosmische ordening uit: de harmonie, rechtvaardigheid en waarheid die de karakteristieken zijn van de spirituele Kern van de kosmos. En deze Kern is de bron van alle wezens. De godin Maät beeldt ditzelfde uit. Zij wordt vaak afgebeeld met de struisvogelveer op haar hoofd. Een waar leider is iemand die tracht al zijn handelen in overeenstemming te brengen met Maät. Als hij slaagt, maakt hij zijn rijk tot een kweekplaats waarin elk mens kan groeien in wijsheid en begrip en zelfdiscipline.

Beeldje van godin Maät met de veer op haar hoofd.⁽¹⁰⁾

een Egyptisch woord. Ook dat is een zeer goede hulp bij het ontdekken van de achterliggende betekenissen. Zo lijkt bijvoorbeeld het hiëroglief voor ‘karakter’ sprekend op dat voor het begrip ‘bouwen’, ‘opbouwen’. Kortom, je karakter is iets wat je zelf opbouwt, volgens de regels van de harmonie of niet (blz. 66).

Het boek verraad een grote bekendheid met de ontzaglijke diversiteit aan Egyptische symbolen en mythen en is ongetwijfeld het product van vele, vele jaren zelfstandig werk van de auteur. Over de enorme diversiteit aan Egyptische beelden, symbolen en mythen hebben wij zelf geen bijzondere kennis. Maar haar beschrijving van de algemene levensfilosofie van de Egyptenaren kunnen we leggen naast de grondgedachten van de Theosofia.

De inhoud van de zes delen

In deel 1, “De oerwateren” beschrijft de auteur de drie grondstellingen van H.P. Blavatsky uit *De Geheime Leer* (paragrafen 1.2 – 1.4). Ze verwoordt ze als volgt: Grenzenloosheid, het cyclisch ontvouwen van leven, en gelijkwaardigheid en het ontwikkelen van alle levende wezens (blz. 12). Ze besteedt ook terecht aandacht aan de belangrijke leer van emanatie, het voortvloeien van minder ontwikkelde wezens uit verder ontwikkelde, als de sleutel tot het begrip van alle zogenoemde scheppingsverhalen. In heel haar boek gaat ze uit van de typisch theosofische grondgedachte, dat achter alle vormen bewustzijn werkt. Deel 2 gaat over harmonie, rechtvaardigheid en samenwerking als de grondslagen van het universum. Deze kosmische orde werd gepersonifieerd door de godin Maät. Goddelijke wezens drukken deze harmonie en wijsheid ten volle uit, mensen vaak nog niet of maar voor een klein deel, wat de huidige grote problemen en strijd in de wereld verklaart.

Deel 3 gaat over de reis die elk menselijk bewustzijn na de dood (wat niets anders is dan het afleggen van ons uiterlijk lichaam) maakt in de innerlijke werelden. In deel 3 worden enkele belangrijke passages uit de dodenboeken uitgelegd, waaronder het wegen van het hart (waarbij we *onzelf* beoordelen!).

Delen 4, 5 en 6 werken de eerdergenoemde principes uit. Deel 4 gaat over *spiritueel* koningschap. Delen 5 en 6 over de betekenis van het symbool ‘de reis naar de Zon’. En daarin noemt de auteur ook de waarde ervan voor ons allen, in het dagelijks leven.

Interpretatieverschillen

Soms viel ons op, dat Corina Zuiderduin een andere in-

terpretatie geeft dan wat we in de theosofische literatuur vinden. Dat hoeft op zich geen verbazing te wekken, gezien de breedte en diepgang van de Theosofia.

We noemen twee voorbeelden. Om te beginnen de betekenis van Nephthys, de tweelingzuster van Isis. Nephthys is volgens de auteur “vermoedelijk het gebied of de sfeer van Seth, de sfeer van de aarde, de sfeer van het tijdelijke deel van de mens” (blz. 259). De auteur zegt het al voorzichtig. In de Theosofie wordt aangegeven dat Nephthys juist de meer verborgen, diepere kant is van Isis, van de kosmische Natuur.⁽⁴⁾ Nu kunnen begrippen soms, afhankelijk van de context, een verschillende betekenis hebben, maar dit verschil leek ons bijzonder groot.

Daarnaast lijkt het erop dat Corina Zuiderduin ‘het Grenzenloze’, de grondslag van alle dingen, anders omschrijft dan we in de eerste grondstelling van *De Geheime Leer* vinden. Dit werken we in het kader ‘Over de bron van onze Cosmos’ uit, omdat het – hoe abstract ook – een punt is dat de hele verdere levensfilosofie bepaalt.

Voorts vroegen we ons af waarom Corina Zuiderduin het boek ‘Het Mooie Westen’ heeft genoemd. Zoals blijkt uit haar uitleg, bedoelt ze daarmee de hemelse, goddelijke gebieden: de gebieden waarmee wij mensen ons moeten verenigen. De keuze voor het symbool ‘Westen’ is ons toch niet helemaal duidelijk. Immers, de vier hoofdwindstreken symboliseerden de innerlijke gebieden, want ze waren de vier ‘zijden’ van de Berg Meru, van de Universele hiërarchie van wezens. Ze werden geleid door vier groepen van goddelijke wezens.⁽⁵⁾

Is het symbool Noorden niet minstens zo geschikt? Dit verwijst naar de spirituele Noordpool, waar we ons innerlijke kompas op kunnen richten. Of het symbool Oosten? Dit heeft de betekenis van de rijzende zon, van geestelijke groei, waarbij we bij elke stap vooruit meer en meer ‘onze innerlijke Zon laten opgaan’. Terwijl de Egyptische ‘godin van het Westen’, zoals de auteur zelf zegt, met name gebruikt wordt om de sferen aan te duiden waar de gestorvenen heen gaan (blz. 107, 108, 119). Ook in de Griekse mythologie waren de Elysische velden, de velden van de gelukzaligen, gesitueerd in het Westen, ‘voorbij de westelijke oceaan’. Dit zijn toestanden van onzelfbewuste gelukzaligheid, die in de Theosofie vaak devachan worden genoemd. Zolang wezens daarin verkeren, kunnen ze in feite geen innerlijke vorderingen maken.⁽⁷⁾

De bronnen van de sleutelgedachten zijn niet genoemd ...

Zoals gezegd: het boek is de vrucht van de studie van

Over de bron van onze Cosmos

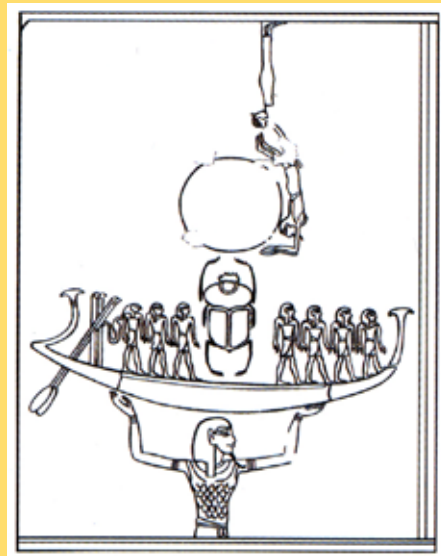
Het Grenzenloze is de achtergrond van al het bestaande. Volgens de Theosofia is het Grenzenloze geen wezen, want het omvat immers alle wezens. Daarom ook kan het Grenzenloze niets geboren laten worden, want er kan logischerwijze niets aan toegevoegd worden.

Het abstracte Grenzenloze wordt in mythologieën zelden of nooit aangeduid, omdat het zelfs niet door een symbool kan worden weergegeven. De cirkel voldoet niet echt. Ook een zwart vlak kan het niet goed symboliseren. Daarom beginnen de meeste scheppingsverhalen niet bij het Grenzenloze, maar bij wat de oude Grieken 'Chaos' noemden, en de Christenen en oude Egyptenaren de 'oerwateren': de ongedifferentieerde 'geest-stof' die alle zaden bevat van een bepaalde Cosmos, ook die van de goden. Het wordt ook wel de Tweede Logos genoemd. Of, in het trio Vader-Moeder-Zoon, de 'Moeder'. Als de goden (in hun gezamenlijkheid de 'Derde Logos' of 'De Zoon' geheten) ontwaken na hun lange rustperiode, zijn zij de leidende factoren in en door deze oersubstantie, en emaneren zij stapsgewijs de cosmos, van het meest goddelijke tot het meest stoffelijke. Achter de oerwateren is er nog de Eerste, 'ongemanifesteerde' Logos, 'de Vader', het onpersoonlijke en onkenbare Beginsel van het Universum, het ENE. Het is niet het Grenzenloze, want er zijn evenveel 'Eenen' als er Universums zijn. Hoewel dat zo is, is dit Ene voor wezens binnen die Cosmos zuivere onpersoonlijkheid, totale eenheid.⁽⁶⁾ Het is relatief onkenbaar: onkenbaar voor alle wezens die nog tot die Cosmos behoren.

In paragraaf 1.2 noemt Corina Zuiderduin enkele symbolen die het Grenzenloze zouden representeren. Om te beginnen de godin Noen, die staat voor de oerwateren (zie de illustratie). En dat zijn, zoals gezegd, de ongedifferentieerde substantie (de 'ruimte') van een *bepaalde* cosmos en dus niet grenzenloos.

De god Hapi is een andere manier waarop de Egyptenaren de oorsprong van een cosmos uitbeeldden (zie de illustratie). Hapi heeft een kan in zijn hand waaruit water vloeit, dat zich splitst in twee stromen. Die twee stromen zijn de geestelijke en stoffelijke pool van de manifestatie, die in voortdurende wisselwerking zijn, en in diepste wezen één zijn. Hapi duidt dus op een emanatieproces vanuit een bronwezen. Hij zou de Derde Logos kunnen symboliseren, de Zoon, omdat vanaf dat stadium de tweepoligheid geestelijk-stoffelijk zich *uitdrukt*.

Dit alles lijkt een subtiële kwestie voor ons westerse denkers die meestal gewend zijn om in concrete vormen te denken. Maar het is fundamenteel. Daardoor zien we dat ook de hoogst denkbare god, het grootste Universum, een groeiend wezen is net als wij. Ook hij heeft een taak in het netwerk van leven, net als wij. Zo boven, zo beneden. Er is daarom nooit aanleiding om goden te aanbidden of aan goden te offeren, om hen als almachtig te zien. Tegelijk ontdekken we dat er altijd meer kennis en begrip kan worden ontwikkeld. Dit neemt elke vorm van dogmatisme meteen de wind uit de zeilen.

Tekening van Noen die de zonneboot boven het oerwater houdt.⁽¹¹⁾

Hapi, waaruit twee stromen water vloeien.⁽¹²⁾

vele bronnen, waarbij de echte sleutelgedachten voortkomen uit theosofische leringen. Waarom de auteur nergens haar schatplichtigheid daaraan vermeldt, is ons niet bekend. Als je wel verwijst naar Plato, Attaar, Lao-tse en Plutarchus, waarom dan niet naar H.P. Blavatsky? Deze laatste Leraar is niet alleen de meest recente van allen, ze geeft bovendien de meeste details over de Oude Wijsheid. De lezer in wie het vuur van waarheidsliefde wordt ontstoken, zou verder zelfstandig op zoek moeten gaan naar meer informatie. Hij kan daarbij maar voor een beperkt deel gebruikmaken van de literatuurlijst in het boek.

We kunnen ons voorstellen dat het noemen van theosofische bronnen ertoe leidt dat vakgenoten in de egyptologie je benadering speculatief en 'onwetenschappelijk' kunnen noemen. Met dat woord bedoelen ze dan 'buiten de gebruikelijke standaardtheorieën tredend'. Ondanks deze mogelijke uitkomst, zijn er in het verleden altijd wel onderzoekers geweest die hun tegendraadse ideeën openbaar maakten.

Een voordeel van deze 'verstop'-methode is mogelijk dat de auteur niet de suggestie wekt dat zij Theosofie uitlegt. Corina Zuiderduin benadrukt dat het een eigen interpretatie is. Daartegenover staat het nadeel dat lezers niet in staat zijn de theosofische bronnen ernaast te leggen, om zo hun eigen visie te vormen.

Een ander punt is dat je de indruk wekt dat je de Oude Wijsheid met zijn diepgang, coherentie en inspiratie zelf bedacht hebt. Dat hoeft niet in het denken van de auteur te spelen, maar de indruk kan toch gewekt worden. Dit hebben H.P. Blavatsky en alle Leraren voor en na haar altijd proberen te vermijden. Zij startten hun onderwijs altijd met de Sanskrit-woorden "iti maya srutam": "aldus heb ik gehoord en zoals ik het gehoord heb, zo geef ik het door". Je geeft de Oude Wijsheid door zonder er iets persoonlijk aan toe te voegen.

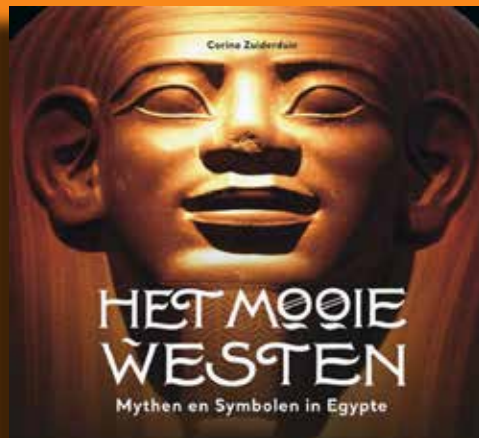
Kort gezegd ...

Het boek is de vrucht van vele jaren individuele arbeid, waarbij veel van de gebruikte sleutels om de symbolen te ontraadselen uit de Theosofie zijn gehaald. En het boek bewijst: daarmee kom je inderdaad ver! Dat is het mooie en waardevolle ervan: het bewijst dat de oud-Egyptische religie en filosofie in oorsprong voortgekomen is uit de Theosofia, precies zoals het geval is in alle grote culturen. En dat die wirwar van goden en symbolen aspecten zijn van een coherente, universele levensfilosofie.

Boekgegevens

Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte (€29,95) 336 pagina's, hard cover, 500 afbeeldingen, ISBN 9789082968804.

Het is onder andere te bestellen via bol.com, en te koop in het Rijksmuseum van Oudheden, Leiden, en in het Allard Pierson Museum, Amsterdam.

Referenties

1. G. de Purucker, *The Esoteric Tradition*. Theosophical University Press, Pasadena 1973, deel 2, blz. 609-610, en voetnoot 444 op blz. 1045. J.A. Vermeulen-Piket, 'De Gnosis van Hermes, deel 1.' Artikel in: *Lucifer*, jaargang 20, nummer 1, februari 1998, blz. 13-22, en specifiek op blz. 19.
2. G. de Purucker, *Studies in Occult Philosophy*, Theosophical University Press, Pasadena 1945, blz. 528-529.
3. G. de Purucker, *The Esoteric Tradition*. Theosophical University Press, Pasadena 1973, deel 2, blz. 610.
4. G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, blz. 52.
5. G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1993, blz. 277-278, lemma 'hoofdwindstreken'.
6. Zie voor meer uitleg, G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1993. Zie onder andere bij de termen 'logos' en 'chaos'. Zie ook: B. Voorham, 'De Heilige drie-eenheid'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 25, nummer 1, februari 2003, blz. 36-47.
7. Zie ref. 2, blz. 301.
8. C. Zuiderduin, *Het Mooie Westen, mythen en symbolen in Egypte*. De groene Sfinx, 2019, blz. 29.
9. Zie ref. 8, blz.28.
10. Zie ref. 8, blz.57.
11. Zie ref. 8, blz.22.
12. Zie ref. 8, blz.57.

Uw Vragen

Reïncarnatie en leren

U zei dat de mens niet wordt geboren als een blanco blad. Betekent dit dan dat je als kind niet hoeft te leren? Maar iedereen moet toch leren?

Antwoord

Elk wezen is inderdaad voortdurend bezig te leren. Dat kan sneller of minder snel gaan, doelgericht gestuurd of door bittere ervaring. Maar elk wezen doet ervaring op en trekt daaruit zijn lessen. De diepste oorzaak ervan is, dat elk wezen een kind of uiting is van het Grenzenloze Leven, en de innerlijke drang in zich heeft om steeds wat meer van zijn grenzenloze potenties tot ont-plooiing te brengen.

Daar gaan we in al onze incarnaties mee door. Het punt van ontwikkeling dat we aan het einde van ons vorige leven hebben bereikt, is tegelijk ons startpunt in ons huidige leven. We nemen dus precies ons karakter en onze vermogens mee vanuit ons vorige leven. We worden niet als onbeschreven blad geboren; we hebben al talloze incarnaties doorlopen. Alle dingen die we in vorige incarnaties werkelijk hebben begrepen, of vaak hebben getraind, zullen we in dit leven weer snel aanleren. Dat gaat relatief snel. We hoeven onze kennis en kunde alleen even 'wakker te roepen' om die weer actief te kunnen inzetten. Denk aan de verwonderlijke snelheid waarmee de meeste kinderen de taal leren, of leren lopen en klimmen, of leren denken, nieuwsgierig zijn, of sociaal begrip laten zien (dat blijkt zelfs al in ons babystadium te ontwaken, heeft

recent onderzoek uitgewezen).

Natuurlijk hangt de snelheid en intensiteit van het leren af van het individu. Want ieder heeft in vorige levens een ander pad van ontwikkeling gevolgd. Iemand die zich vele levens lang wijdde aan muziek of aan wetenschap, zal in dit leven geboren kunnen worden als een muzikaal of intellectueel talent.

De situatie is anders bij het ontplooiën van al die eigenschappen die voor ons relatief nieuw zijn, die voor ons nieuw terrein zijn. Dan gaat het niet vlotjes, dan moeten we die door volgehouden streven aanleren, trainen, begrijpen. Die vermogens krijgen we niet in de schoot geworpen. Daarbij is het goed te beseffen, dat iedereen een vrije wil heeft. Je kunt na een eerste mislukte poging de handdoek in de ring werpen en zeggen dat het toch nooit lukt; maar je kunt ook zo gemotiveerd zijn dat je je door niets laat ontmoedigen.

Beide situaties kunnen natuurlijk ook samengaan: een muziektalent of sociaal talent kan door krachtige toewijding die 'gave' dubbel zo krachtig maken. (Een 'gave' is geen geschenk van een wezen buiten de mens, maar een geschenk van onszelf uit vorige levens).

Oefening baart kunst, en we kunnen daadwerkelijk alles ontplooiën waar we ons volhardend op richten. Hier ligt een belangrijke morele keuze. Wat ontplooiën we in ons leven, wat vinden we belangrijk en wat niet?

Beschaving in de Gobi-woestijn

In de Gobi-woestijn hebben Rishi's kennis verspreid. Bestond Atlantis toen al?

Antwoord

De schitterende beschavingen die ontstonden in wat nu de Gobi-woestijn is, waren de eerste beschavingen van onze huidige grote evolutieperiode: het vijfde 'Wortelras'. De mensheid verkeerde in het Satya-Yuga, het gouden tijdperk. Wijze en mededogende mensen – door de Hindu's Rishi's genoemd – verbleven toen vrijelijk onder de mensen. Ze onderwezen en inspireerden de mensen — ons! We waren toen nog als kinderen, aan het begin van een grote cyclus.

Ons vijfde Wortelras is het kind van het vierde, dat wij nu Atlantis noemen. Ook in de grote vorige evolutiecyclus – miljoenen jaren geleden – waren er wijze en mededogende mensen, want de mensheid heeft altijd grote Inspiratoren, wijze Leraren gekend. Later in die cyclus vergaten de mensen de wijze lessen en, gedreven door zelfzucht en materialisme, deden ze hun beschavingen degenereren.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactieadres: Joke de Jong-van Wijk,
Mosselkreekstraat 53,
4335 TG Middelburg,
Tel. 0118-436394
(b.g.g.: 070 - 346 15 45)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 15,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 2,50
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

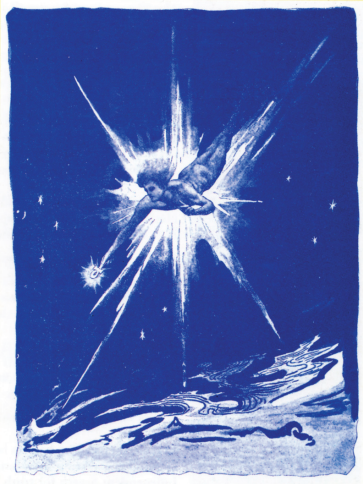

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)